

Møte tirsdag den 8. november 2016 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 13):

1. Redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker av ministeren for samordning av EØS-saker og forholdet til EU
2. Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til kulturministeren:
«Norsk litteratur vei ut i verden er en suksesshistorie. Dette vil bli ytterligere styrket når Norge blir hovedland på bokmessen i Frankfurt i 2019. Denne suksessen, og statusen som hovedland, handler om en målrettet satsing på språk- og litteraturpolitikk. Men Frankfurt 2019 bør ikke være et endelig mål for en satsing over noen få år. Det bør utnyttes som en enorm mulighet for Norge som kulturnasjon. Hvordan vil statsråden legge til rette for at mulighetene som kommer som følge av Frankfurt 2019 blir brukt til å løfte norsk litteratur, og all norsk kultur, på best mulig måte?»
3. Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:
«Ifølge Jordmorforbundet si medlemsundersøking rapporterer flere jordmødrer om at kvinner føder aleine på fødestover i Noreg, heilt utan at noko helsepersonell er til stades. Jordmødrer må gå fram og tilbake mellom fødsler fordi det er mange fødande per jordmor på vakt. Særleg blir det rapportert om sprengt kapasitet ved fødeavdelingane om sommaren. Ifølge nasjonale faglige retningslinjer er den faglige tilrådinga for fødetilbodet at alle fødande kvinner skal sikrast ei jordmor til stades under aktiv fase av fødselen. Den klare tilbake-meldinga frå tenestene er at jordmødrene ikkje klarer å følgje opp dette kvalitetskravet. Det er størst press på dei store fødeklinikkane, der 90 prosent av fødslane i Noreg skjer. Vil statsråden ta nye grep som sikrar at ingen kvinner på norske sjukehus risikerer å føde utan helsepersonell til stades, og vil statsråden sørge for ei opptrapping av jordmorbemanninga på kvinneklinikkane våre?»
4. Referat

Presidenten: Representantene Gunvor *Eldegard*, Knut *Storberget*, Kenneth *Svensen*, Bente *Thorsen*, Regina *Alexandrova*, Arild *Grande*, André N. *Skjelstad* og Sonja *Mandt*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter tar nå sete:

For Rogaland fylke: Øystein *Langholm Hansen*

For Telemark fylke: Lise *Wiik*, Sven Tore *Løkslid* og Hanne *Thürmer*

Fra representanten Lene *Vågslid* foreligger søknad om at den innvilgede permisjon i tiden fra og med 7. november til og med 4. desember forlenges til å gjelde til og med 11. desember. – Det anses vedtatt.

Vararepresentanten, Lise *Wiik*, foreslås fortsatt å møte i permisjonstiden til og med 9. desember. – Det anses vedtatt.

Fra Fremskrittspartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon for representanten Bård *Hoksrud* i tiden fra og med 8. november til og med 10. november for å del-

ta som valgobservatør for OSSEs parlamentariske forsamling under presidentvalget i USA.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Fra første vararepresentant for Telemark fylke, Kristian *Norheim*, foreligger søknad om fritak for å møte i Stortinget under representanten Bård *Hoksruds* permisjon, av velferdsgrunner.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget.

– Det anses vedtatt.

Andre vararepresentant, Gry-Anette *Rekanes Amundsen*, foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden.

– Det anses også vedtatt.

Gry-Anette *Rekanes Amundsen* er til stede og vil ta sete.

Statsråd Elisabeth *Vik Aspaker* overbrakte 11 kgl. proposisjoner (se under Referat).

Presidenten: Representanten Per *Olaf Lundteigen* vil fremsette et representantforslag.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:03:48]: På vegne av Kirsti *Bergstø*, Heikki *Eidsvoll Holmås*, Janne *Sjelmo Nordås* og meg sjøl vil jeg sette fram forslag om endring av førerforskriften jamfør jembaneloven av 11. juni 1993 nr. 100, § 6.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:18]

Redegjørelse om viktige EU- og EØS-saker av ministeren for samordning av EØS-saker og forholdet til EU

Statsråd Elisabeth Vik Aspaker [10:04:45]: Det siste halve året har vært utfordrende for EU og for Europa. Storbritannia har gjennom en folkeavstemning stemt for å tre ut av EU. Dette har vært en vekker for mange. Sterke strømninger i flere europeiske land ønsker ikke tettere integrasjon, mer globalisering eller mer europeisk samarbeid. Økt migrasjon og det store antallet flyktninger har satt det europeiske samarbeidet og solidariteten på prøve. Samtidig opplevde vi igjen forferdelige terrorangrep i flere europeiske byer – blant dem Nice, Istanbul og Brussel.

Uro og frykt i befolkningen gir et press mot ny politikk og nye løsninger. Vi sliter med å forholde oss til en virkelighet hvor terrortrusselen har blitt en del av hverdagen. Spørsmålet er hvilken vei vi skal velge. Mange mener vi må bygge opp grensene igjen og finne nasjonale løsninger. Andre mener at det er nettopp nå vi må styrke samarbeidet mellom land, hegne om solidariteten, dra lasset og løse utfordringene sammen.

Vi må ikke fortape oss i en generell krisestemming. Vi må grundig analysere de utfordringer vi står overfor, og møte dem med hensiktsmessige og bærekraftige tiltak. Nettopp evnen til å møte utfordringer på tvers av grensene og finne gode fellesløsninger er vel det vi først og fremst forventer at EU skal bidra med. Historien har vist at Europa kan komme styrket ut av kriser. Takket være forpliktende

internasjonalt samarbeid har vi siden 1990 doblet den globale verdiskapingen. For meg er det derfor viktig å understreke at arbeidet fortsetter som før i EUs organer. Bærekraftig vekst og høyere sysselsetting er fremdeles målet som i størst grad preger kommisjonens og medlemslandenes dagsorden.

Storbritannias utreden av EU vil ikke skje over natten, men være en tidkrevende og komplisert prosess. Utmeldingsforhandlingene vil komme i gang når den britiske regjering, i tråd med artikkel 50 i EU-traktaten, underretter Det europeiske råd om beslutningen om å forlate unionen. Statsminister Theresa May har signalisert at det vil skje innen mars 2017. En britisk domstol slo i forrige uke fast at regjeringen ikke kan utløse artikkel 50 uten parlamentets samtykke. Kjennelsen er ikke rettskraftig, og den britiske regjeringen har sagt at den vil anke. Saken vil dermed avgjøres av britisk høyesterett. Etter at artikkel 50 er utløst, vil partene ha to år på å komme fram til en avtale. Fristen kan forlenges hvis det er enighet blant partene. Dersom det ikke oppnås enighet, opphører Storbritannias medlemskap automatisk.

Artikkel 50 regulerer kun selve utmeldingsavtalen – altså selve «skilsmisjonen» – ikke den nye avtalen som skal regulere det framtidige forholdet mellom Storbritannia og EU. Utmeldingsforhandlingene vil avklare en rekke praktiske spørsmål – alt fra ansvaret for pensjonene til britiske EU-funksjonærer til spørsmål som bidrag til EUs budsjett fram til utmelding. Utmeldingsavtalen skal i henhold til artikkel 50 utformes slik at den letter overgangen fram til den nye avtalen med EU er på plass. Selve forhandlingene om den nye avtalen mellom EU og Storbritannia vil imidlertid følge separat. Det er heller ingen tidsfrist for inngåelse av denne nye avtalen. Britene vil også måtte etablere sitt eget framtidige handelspolitiske regime i WTO og bilateralt med andre land enn EU, inkludert med Norge.

For regjeringen er det viktig å sikre en fortsatt velfungerende EØS-avtale også etter brexit. Dette vil også gjelde for vårt øvrige rettslige rammeverk. Når Storbritannia trer ut av EU, trer landet forutsetningsvis også ut av EØS-avtalen, ettersom EØS-avtalen er ment å gjelde for land som enten er medlem av EU eller av EFTA. Prosedyrene for utmelding er nedfelt i EØS-avtalens artikkel 127. I motsetning til EU-traktatens bestemmelser forutsetter ikke artikkel 127 at det skal forhandles om en utmeldingsavtale med EFTA-statene og EU-medlemmene som blir igjen.

Regjeringens ambisjon er at vi etter brexit skal ha et like godt samarbeid med Storbritannia som i dag, og like god adgang til det britiske markedet for norsk næringsliv. Vi vil arbeide for å sikre at nødvendige overgangsordninger er på plass når Storbritannia trer ut av EU-samarbeidet.

Det er også viktig å presisere at EU har en felles handelspolitikk og inngår handelsavtaler på vegne av medlemslandene. Britene vil først etter at utmeldingen er et faktum, kunne inngå nye handelsavtaler. Inntil Storbritannia trer ut av EU og EØS, reguleres vårt handelsmessige samkvem med britene gjennom EØS-avtalen samt egne avtaler med EU for fisk og landbruk.

Statsminister Theresa May gjorde det tidlig klart at britene ønsker seg en skreddersydd avtale med EU, og at verken en norsk eller en sveitsisk løsning var aktuelle alternativer. På landsmøtet i det konservative partiet konkretiserte May dette ved å signalisere at regjeringen ønsker en avtale som gjør det mulig å begrense arbeidsinnvandringen

fra EU-land. Hun uttalte videre at man ikke ser for seg full deltakelse i det indre marked og den aksept av de fire friheter som det innebærer. EØS-avtalen synes derfor ikke å være en aktuell opsjon for britene. Norges forhold til EU er imidlertid en viktig referanse for diskusjonene om mulige løsninger. Britene har derfor vist stor interesse for å lære mer om vår avtale med EU.

Norge vil ha en aktiv tilnærming for å sikre norske interesser i lys av de kommende forhandlingene om utmelding og i lys av det framtidige forholdet mellom EU og Storbritannia. Arbeidet med å fremme våre synspunkter overfor EU og Storbritannia er allerede godt i gang og har høy prioritet. Vi har hatt tett kontakt med britisk side og bl.a. hatt samtaler i Berlin, i Paris, i Warszawa og i nordisk krets. Regjeringen legger vekt på å sikre norsk næringsliv stabile og forutsigbare rammebetingelser og så god markedsadgang som mulig i Storbritannia også etter brexit. Det har vi fått forsikringer om at britisk side også ønsker. Det er for tidlig å si noe om avtaleform, men det vil være i Norges interesse å opprettholde et like tett handelspolitisk samarbeid med Storbritannia og like god adgang til det britiske markedet som i dag, samtidig som EØS-avtalen og øvrige avtaler Norge har med EU, ivaretas. Regjeringen vurderer konsekvensene for Norge av brexit og vil gjennom departementene ha en utstrakt kontakt med berørte interesser. Som en del av arbeidet vil man også vurdere sikkerhets- og utenrikspolitiske konsekvenser av brexit. Stortinget vil holdes orientert om arbeidet.

Til tross for at oppgangen i europeisk økonomi kan se ut til å bremses noe på grunn av den usikkerheten brexit skaper, er hovedbildet fortsatt moderat oppsving i eurosone. En ekspansiv pengepolitikk, lettere tilgang på kreditt, lav oljepris og en viss finanspolitisk stimulans trakk veksten opp i første halvår. Veksten i det private forbruket var sterk. Også investeringene tok seg noe opp.

I tråd med den generelle bedringen i arbeidsmarkedet har ungdomsledigheten også begynt å synke. Men det er store forskjeller mellom land, og andelen ungdomsledige er betydelig i enkelte medlemsland og regioner. Ledig kapasitet i økonomien har presset ned inflasjonen i euroområdet. Fall i olje- og gassprisene er også sterkt medvirkende. For å stimulere økonomien og motvirke faren for deflasjon holder Den europeiske sentralbanken styringsrenten rekordlav, på 0 pst., og kjøper store mengder obligasjoner i markedet. På den økonomiske agendaen står ferdigstillelse av kapitalmarkedsunionen, forbedring av det indre marked og bedre samordning og styring av den økonomiske politikken. Dette innebærer bl.a. et tettere eurosamarbeid samt koordinering i internasjonale organisasjoner som IMF.

EU søker ny økonomisk giv gjennom reformer og økte investeringer. Kommisjonen har foreslått å forlenge og styrke den treårige investeringsplanen. Fram til 2020 ser man for seg minst 500 mrd. euro i økte investeringer. I tillegg til å mobilisere investeringer gjennom det nyetablerte europeiske investeringsfondet ønsker kommisjonen i større grad å avdekke og redusere hindre for investeringer.

Økt konkurransekraft og verdiskaping er en av hovedprioriteringene for regjeringen i europapolitikken. Dette følger vi opp ved å samarbeide med EUs institusjoner og medlemsland om nyskaping, forskning og utdanning. Norges deltagelse i EUs rammeprogram for forskning og

innovasjon, Horisont 2020, er ett eksempel. Deltagelse i utdannings samarbeidet Erasmus+ er et annet.

Gjennom norsk deltakelse ønsker vi å styrke Norges framtidige konkurransekraft. Vi har derfor tatt initiativ til å øke returandelen av EU-midler som kommer norske forsknings-, innovasjons- og utdanningsmiljøer til gode. Gjennomføring av Europakommisjonens strategier, henholdsvis for et digitalt indre marked og for det indre marked, vil kunne bidra til økt vekst og sysselsetting. Norge følger opp tiltakene i de to strategiene og har invitert til høringer på en rekke områder, herunder grensekryssende pakkelevering, audiovisuelle medietjenester og forbrukerkontrakter. Videre har Norge bl.a. deltatt i Europakommisjonens høringer og tatt initiativ til en EFTA-kommentar om tjenestepass – eller europeisk tjenestekort, som det nå kalles.

Norge har utarbeidet et omfattende høringsinnspill knyttet til bruken av såkalt digitale plattformer. Kommisjonen nylig framlagte forslag til nytt regelverk for elektronisk kommunikasjon er nå gjenstand for en nasjonal prosess med aktørmøte og utarbeidelse av norsk posisjon. Videre har regjeringen startet arbeidet med å forberede EØS-innlemmelse og nasjonal gjennomføring av EUs nye personvernforordning, som ble vedtatt i EU i april. Samtidig jobbes det med å forberede nasjonal gjennomføring av EUs nye Schengen-direktiv for behandling av personopplysninger i straffesaks kjeden.

I mer enn 60 år har den nordiske samfunns- og velferdsmodellen vist en unik evne til omstilling. Det vi har fått til i Norden, er en modell for hvordan forpliktende samarbeid kan bidra til velstand, sikkerhet og stabilitet. Regjeringens program for Norges formannskap i det nordiske samarbeidet i 2017 skal også bidra til høy nordisk synlighet i Brussel. Formannskapet har tre pilarer: Norden i omstilling, Norden i Europa og Norden i verden. Gjennom satsing på Norden i Europa ønsker vi flere fellesnordiske innspill på områder der Norden har felles interesser. Tematisk vil vi sikte oss inn på tre områder der vi mener Norden har både interesse og potensial for å påvirke europeisk politikkutvikling: klima og miljø, energi og digitalisering.

Vi må bruke regionalt samarbeid strategisk og nyttiggjøre oss tilgjengelige virkemidler på nasjonalt, regionalt og internasjonalt nivå. Interreg-programmet, nordiske støtteordninger, EØS-midlene og EUs forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020 er eksempler på slike virkemidler. Regjeringen ser det som en oppgave å bidra til at norske miljøer kan dra nytte av EUs forsknings- og innovasjonsprogram, og samarbeide på tvers av landegrensene.

Innovasjon og konkurransekraft står også helt sentralt i formannskapsprogrammet. Blant annet vil vi iverksette prosjekter for å styrke nordiske byers grønne omstilling og konkurransekraft. Et styrket nordisk samarbeid er også viktig innenfor klima- og energifeltet.

Formannskapet ønsker å videreutvikle det nordiske energisamarbeidet knyttet til fornybar energi, energieffektivisering, FoU og energiteknologi. Vi kan lære av hverandre på disse områdene. Det nordiske energisamarbeidet, og spesielt det nordiske elektrisitetsmarkedet, er et konkret eksempel på hvordan et vellykket nordisk samarbeid har fått innflytelse på utformingen av europeisk energipolitikk og det europeiske energimarkedet. Det skal også utarbeides en ny handlingsplan for det nordiske energipolitiske

samarbeidet for perioden 2018 til 2021. I tråd med målene i Paris-avtalen skal det nordiske samarbeidet også bidra til en ambisøs og effektiv europeisk klimapolitikk.

Digitalisering er en kjernekomponent i utviklingen av europeisk konkurransekraft. Norge vil derfor, i samarbeid med sine nordiske naboland, bidra til å utvikle et velfungerende digitalt indre marked. Det planlegges en nordisk-baltisk ministerkonferanse til våren om digitalisering.

Migrasjon og integrering er blant vår tids store politiske, sosiale og økonomiske utfordringer. Nå iverksettes det et bredt anlagt nordisk samarbeidsprogram for integrering. Vi vil støtte ytterligere opp under dette med formannskapsprosjekter. Utvikling og utveksling av kunnskap og praksis på området vil bli vektlagt.

Mitt håp er at nordisk samarbeid vil inspirere til nye europeiske løsninger på mange felt.

EU vier nordområdene og Arktis mer av sin oppmerksomhet. EU startet arbeidet med en egen arktispolitikk for snart ti år siden. Fra norsk side har vi hatt en god dialog med EUs institusjoner og medlemsland. Vårt budskap har vært at EUs arktispolitikk må være forankret i folkeretten, og at det juridiske rammeverket for Polhavet er havretten. Videre har vi spilt inn at Arktisk råd er det primære forum for samarbeid og dialog mellom de åtte arktiske statene. Samtidig anerkjenner vi at fora som Barentsrådet og Den nordlige dimensjon er sentrale for det gode samarbeidet i nord. EU er en viktig samarbeidspartner i klima- og miljøspørsmål og innen forskning. EU er også en viktig partner i det grenseoverskridende og regionale samarbeidet i nord gjennom Interreg.

EUs utenriksråd behandlet EUs arktismelding 20. juni i år. Rådet anerkjenner de arktiske statenes primære ansvar, men mener at mange spørsmål kan håndteres mer effektivt gjennom regionalt eller multilateralt samarbeid. Fra EUs side trekkes særlig Arktisk råd og Barentssamarbeidet fram. Europaparlamentet vil behandle meldingen i høst. Fra norsk side har vi god dialog på alle nivåer for å oppnå størst mulig forståelse av norske prioriteringer.

Bærekraftig utnyttelse av havområdene i nord er i samsvar med norske interesser. På dette området er meldingen relativt balansert, og den danner et godt utgangspunkt for en konstruktiv dialog med EU framover.

På EU-toppmøtet i Bratislava i september ble det understreket at kontrollen med migrasjonen inn til Europa er blant de viktigste sakene for EU-samarbeidet. Det er oppnådd bedre kontroll og registrering av dem som passerer EUs yttergrenser. Sammen med nasjonale tiltak har dette resultert i en betydelig nedgang i antall flyktninger og migranter som kommer til Nord-Europa. I september ble det vedtatt et nytt rettsgrunnlag for grensebyrået Frontex. Dette skal bidra til å styrke kontrollen ved Schengen-områdets yttergrense.

Norge tok, sammen med Sverige, Tyskland, Østerrike og Danmark, initiativ til å forlenge midlertidig kontroll på indre grense fordi vi mener at flyktningssituasjonen fortsatt er utfordrende for Europa, og fordi kontrollen med Schengen-yttergrensen fortsatt ikke er god nok. Kommisjonen har anbefalt at den indre grensekontrollen forlenges med tre måneder. Saken skal besluttet senere denne uken.

Retur og tilbaketakelse er et annet viktig område. Vi går nå inn i diskusjoner om hvordan sikre en bærekraftig flyktning- og migrasjonspolitikk. Kommisjonen har i sommer foreslått regelendringer i det felles europeiske asyl-

systemet. Dette gjøres for å oppnå en mer effektiv og konsistent praksis.

Regjeringen ønsker en jevnere og mer rettferdig fordeling av asylsøkere i Europa, og vi støtter forslaget til ny fordelingsmekanisme i Dublin-forordningen. Diskusjonene om hvordan et slikt system skal fungere, er i gang. Norge deltar for første gang i asylarbeidsgruppens behandling av endringer i Dublin-forordningen.

Den politiske forståelsen oppnådd mellom EU og Tyrkia i mars begrenset umiddelbart antallet flyktninger og migranter som kom til Hellas. Det er stadig uavklarte spørsmål knyttet til visumliberalisering, og den politiske situasjonen i Tyrkia gjør også samarbeidet skjørt.

Det kommer fortsatt migranter til de greske øyene og særlig til Italia. Få returneres til Tyrkia. Som et resultat av bedre kontroll og registreringer er det færre migranter som reiser videre fra Hellas og Italia. Det betyr at et stort antall asylsøkere og migranter samles opp i disse landene. Dette setter de nasjonale systemene under stort press.

Per 27. oktober er 6 399 personer relokalisert fra Italia og Hellas til andre medlemsland. Tallet kan virke lite, men det er en positiv trend i antall saker som registreres for relokalisering, og antall plasser medlemslandene stiller til rådighet. Norge stilte de første plassene til rådighet overfor Italia i slutten av august – tilsvarende overfor Hellas i slutten av september. De første har nå kommet til Norge fra Italia. Målet er å stille 750 plasser til rådighet innen utgangen av 2016.

I forslaget til ny Dublin-forordning legges det opp til en permanent omfordelingsmekanisme. Kriteriene for denne mekanismen diskuteres nå i EU. Kommisjonen har foreslått å etablere et asylbyrå som skal erstatte det nåværende støttekontoret for asylfeltet, EASO. Målet for endringene er at byrået skal få en sterkere rolle i gjennomføringen av felles asylregelverk og en styrket operasjonell rolle. Norge har en tilknytning til EASO som gir oss full rett til deltakelse i alle aktiviteter som tilligger byrået. Gjennom disse byråene har norske eksperter hatt oppdrag i land som er under et spesielt press. Av de 3 500 gjenbosettingsplassene som Norge stilte til rådighet i 2015, har 1 769 flyktninger ankommet Norge. Norge er blant landene som har tilbudt flest plasser til syriske kvoteflyktninger fra Tyrkia. I 2016 vil Norge etter planen ta imot 600 personer. 588 personer er så langt innvilget gjenbosetting under EU–Tyrkia-forståelsen.

Gjennom EØS-midlene er 24 mill. euro gitt i støtte til ulike migrasjonsprosjekter i Hellas. Regjeringen ønsker å utvide samarbeidet på migrasjonsfeltet med andre mottakerland i neste EØS-finansieringsperiode.

En bedret europeisk evne til krisehåndtering er en styrke for det internasjonale samfunn og for Norge. Derfor vil Norge delta aktivt i EUs arbeid for å utvikle og styrke militære evner. Slik styrker vi egen og europeisk forsvarsevne – og vår evne til å operere sammen.

Siden britene stemte for brexit i juni, har det kommet flere initiativer fra sentrale EU-land for å styrke det europeiske samarbeidet om forsvars- og sikkerhetspolitikk. Et eksempel er de franske og tyske forsvarsministrene, som i september la fram forslag til hvordan det europeiske forsvarssamarbeidet kan styrkes.

I bunnen ligger også EUs globale strategi, som høyrepresentanten for utenriksaker og visepresident i kommisjonen, Federica Mogherini, presenterte for EUs stats- og

regjeringssjefer i juni. Det er foreløpig mye som er uklart når det gjelder disse initiativene. Dette gjelder både forslagene konkrete innhold, de øvrige EU-medlemslandenes holdninger samt hva slags ambisjonsnivå EU til slutt vil havne på. Konturene av forslagene, diskusjonen og ambisjonen vil bli tydeligere de kommende ukene. Kanskje kan noe av det som nå ligger på bordet i EU, føre til at europeerne bidrar mer på forsvarsområdet. Det har vært et klart krav fra USA gjennom mange år. Et sterkere og mer koordinert EU er bra for Europa og europeisk sikkerhet. Det er bra for norske interesser.

Utfordringen oppstår hvis utviklingen i EU skulle føre til en mer uklar rollefordeling mellom EU og NATO, til parallelle strukturer mellom EU og NATO eller til konkurranse om de samme ressursene. Dette vil svekke begge organisasjoner og Europas stilling. Både NATO og EU forsikrer at dette skal unngås.

Vi trenger et sterkt EU, et sterkt NATO og et nært samarbeid mellom de to. EU og NATOs felleserklæring fra Warszawa-toppmøtet var et godt og riktig skritt i så måte – et skritt som nå følges opp med konkret samarbeid.

Skal vi få bukt med grenseoverskridende alvorlig kriminalitet, må europeiske land hjelpe hverandre, utveksle informasjon og samordne sin innsats. De nettverk som organiserer menneskesmugling, utviser i stor grad griskhet og kynisme, og de største opptrer på internasjonalt nivå. Norge er ofte i «mottakerenden» av smuglerkjeden, mens hovedmennene kan ha base i andre land. Dette stiller betydelige krav til internasjonalt politisamarbeid. Norge har gjennom Operasjon Triton avdekket menneskesmuglere blant migrantene og foretatt bevissikring, som deretter overleveres mottakerlandets myndigheter for videre etterforskning. Regjeringen ønsker derfor å styrke samarbeidet med EU på politi- og strafferettssiden. Målet er å stå bedre rustet i kampen mot nettverkene som organiserer smugling, menneskehandel, vinningskriminalitet og distribusjon av materiale som inneholder seksuelle overgrep mot barn.

Regjeringen vil også intensivere samarbeidet med EU om beredskap mot terroranslag, naturkatastrofer og andre alvorlige trusler. Norge deltar bl.a. aktivt i EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap. Mekanismen sikrer Norge verdifull bistand fra andre land ved kriser der vår egen kapasitet ikke strekker til eller blir uttømt. Norge benytter mekanismen i økende grad og har benyttet finansieringsmulighetene til bl.a. nasjonale øvelser og transportkostnader.

Norge går også i bresjen i kampen mot voldelig ekstremisme. Den norske handlingsplanen mot radikalisering og voldelig ekstremisme ble lansert i 2014. Bakgrunnen var bl.a. et behov for mer kunnskap, samarbeid og koordinering – både lokalt og nasjonalt. Det var også behov for mer internasjonalt samarbeid. For å sikre relevans i forhold til samfunnsutvikling og endringer i trusselbildet er handlingsplanen dynamisk, og den har også høstet stor anerkjennelse internasjonalt.

Norge deltar i en rekke internasjonale fora på feltet, og vi har en tett informasjonsutveksling med mange EU-land. Vi ønsker fortsatt å være tett knyttet til EU på dette feltet. Vi deltar i den såkalte Belgia-gruppen, et samarbeidsforum på ministernivå som finner sted i tilknytning til justis- og innenriksminister møtene i EU. Et utvalg av land som har særlige utfordringer knyttet til fremmedkriger-

problematikken, diskuterer her tiltak og utveksler informasjon. Flere norske aktører deltar og bidrar dessuten aktivt i Radicalisation Awareness Network, som gir gjensidig kompetanseheving, bl.a. for ansatte i førstelinjen.

Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har gitt oppdrag til Helsedirektoratet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, DSB, om å etablere en pilot for en ordning med å rekruttere og sende ut innsatsteam med helsefaglig kompetanse til internasjonal innsats. Helseressurser er slik tilført DSBs etablerte ordninger for innsatsteam. De nye innsatsteamene tilfredsstiller kravene i WHO og EUs godkjenningsforordninger for Emergency Medical Teams og skal kunne stilles til disposisjon for EU.

Den 12. desember 2015 ble Paris-avtalen vedtatt. Avtalen er den første rettslig bindende klimaavtale der alle land skal ha nasjonalt fastsatte bidrag for utslippsreduksjoner. I tillegg kan land velge å ha nasjonalt fastsatte bidrag for tilpasning, finansiering, kapasitetsbygging og teknologiutvikling og -overføring.

Norge har påtatt seg en betinget forpliktelse om minst 40 pst. utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med i 1990. Norges intensjon er å oppfylle forpliktelsen sammen med EU, noe EU-landene ønsket velkommen på miljørådsmøte i september 2015. Norge ratifiserte Paris-avtalen formelt 20. juni, mens EU ratifiserte avtalen 4. oktober, og med det ble terskelen for ikrafttredelse passert. Paris-avtalen trådte dermed i kraft den 4. november i år.

Norge deltar i dag i EUs kvotehandelssystem, som dekker store deler av utslippene fra industri, petroleumssektoren, energiforsyning og luftfart. Ved en avtale med EU om felles oppfyllelse av klimamålet for 2030 skal vi i tillegg samarbeide om utslippskutt i såkalt ikke-kvotepliktig sektor, som hovedsakelig inkluderer utslipp fra transport, landbruk, bygg og avfallshåndtering.

I sommer la Europakommisjonen fram sitt forslag til nasjonale utslippsmål for ikke-kvotepliktig sektor, den såkalte innsatsfordelingsforordningen. Utslippene i ikke-kvotepliktig sektor i EU skal reduseres med 30 pst. fra 2005 til 2030. Innsatsen som er nødvendig for å oppfylle dette målet, fordeles mellom landene ved at det fastsettes et eget mål for hvert land. Målene skal være i spennet fra 0 til 40 pst. Fordelingen mellom land gjøres ut fra BNP per innbygger, slik at de rikeste landene må kutte mest. Dessuten skal målene til de rikeste landene justeres gjennom en innbyrdes omfordeling ut fra hensynet til kostnadseffektivitet. I kommisjonens forslag har målene til noen av landene med de høyeste reduksjonskostnadene dermed blitt nedjustert, mens andre har fått oppjustert sine. Norge inngår ikke i forslaget, men et norsk måltall omtales i innledningen til forslaget til innsatsfordelingsforordning.

Omtalen av Norge er et sterkt signal om at Norge vil inngå i samarbeidet på grunnlag av samme rammevilkår som medlemslandene. Kommisjonen har foreløpig lagt til grunn at Norges mål for utslippskutt i ikke-kvotepliktig sektor kan bli 40 pst. i forhold til 2005-nivå. Det foreløpige norske målet er beregnet ut fra Norges BNP per innbygger. EU-kommisjonen vil foreta nærmere beregninger av et norsk utslippsmål for ikke-kvotepliktig sektor i månedene som kommer. Vi er i løpende dialog med EU-kommisjonen om dette.

Selve avtalen med EU kan ikke inngås formelt før EU vedtar sitt regelverk. Forslagene fra EU-kommisjonen be-

handles nå av rådet og parlamentet og kan forventes endelig vedtatt i løpet av 2017.

Reglene for fleksibilitet i gjennomføring av utslippsmålene fra inneværende innsatsfordelingsperiode foreslås i stor grad videreført i neste periode. I tillegg foreslår kommisjonen nye fleksibilitetsmekanismer. Norge vil oppfylle utslippsmålet både gjennom bruk av fleksibilitet og gjennom utslippskutt i Norge.

I tråd med stortingsmeldingen om ny utslippsforpliktelse for 2030 har regjeringen gått inn for at samarbeidet med EU skal skje i form av en bilateral avtale utenfor EØS-avtalen.

Europakommisjonen har imidlertid uformelt uttrykt en klar preferanse for en løsning innenfor rammen av EØS-avtalen, fordi det vil være raskere og mindre ressurskrevende å bli enige om en slik avtale. Vi er også opptatt av en rask og smidig forhandlingsprosess, og regjeringen er åpen for å vurdere å benytte EØS-avtalens protokoll 31 om frivillig samarbeid utenfor de fire friheter.

Regjeringen vil i dialogen med kommisjonen i tida framover avklare om, og eventuelt på hvilken måte, det kan bli aktuelt å benytte protokoll 31 som avtalegrunnlag.

Norge er en pålitelig og langsiktig energileverandør til Europa. Norge dekker om lag 25 pst. av den samlede gass-ettterspørselen i EU. Vi er også en del av det felles nordiske og europeiske kraftmarkedet.

Strømkabler mellom Norge og kontinentet setter oss i stand til å kjøpe og selge kraft i stort omfang. Vi vil øke kapasiteten ytterligere de kommende årene ved å bygge forbindelser til henholdsvis Tyskland og Storbritannia.

EØS-samarbeidet omfatter 70 rettsakter på energiområdet. Energiområdene i Europa er preget av omstilling. Regjeringens budskap til EU er at Norge vil fortsette å bidra til europeisk energisikkerhet gjennom å være en pålitelig og stabil energileverandør og bidra til nødvendig omstilling gjennom tett samarbeid og partnerskap på energiområdet. Norsk gass og norsk fornybar energi er viktig for Europa, i dag og på lang sikt.

Utviklingen av energiunionen påvirker hele energisektoren og samarbeidet med EU. Senere denne høsten forventes Europakommisjonen å foreslå nytt regelverk på energiområdet. Flere av forslagene kan få betydning for oss: gjennomgang av direktivet for energieffektivisering og bygningsenergidirektivet, nye direktivforslag om fornybar energi og markedsdesign og en strategi for forskning, innovasjon og konkurransevne under energiunionen.

I tillegg vil det legges fram et regelverk som skal utgjøre rammen for styring av EU-landene mot målene i energiunionen. Styringssystemet vil bestå av krav om strømlinjeforming av nasjonale planer og rapporteringsforpliktelser knyttet til de ulike regelverkene på energi- og klimaområdet.

Stortinget har i Innst. 401 S for 2015–2016 bedt regjeringen om å fremme en sak til Stortinget om hvordan EUs energiunion vil påvirke Norge. Olje- og energidepartementet planlegger å komme tilbake med en sak om dette våren 2017.

EØS-midlene er et viktig verktøy i gjennomføringen av regjeringens europapolitikk. Vi skal jobbe sammen med de 15 mottakerlandene for å skape et grønt, konkurranse-dyktig og inkluderende Europa. Nyskaping, vekst og

arbeidsplasser skal stimuleres gjennom egne programmer for innovasjon, næringsutvikling og forskning.

Vi skal også bruke våre midler til å fremme en offensiv klimapolitikk som bidrar til lavutslippsutvikling gjennom egne programmer for fornybar energi og energieffektivisering. Vi vil bidra til å gjøre landene mer tilpasningsdyktige overfor klimaendringer og gjøre landenes økosystemer mer robuste.

Vi vil ha økt fokus på støtten til justissamarbeid mellom Norge og mottakerlandene, inkludert politi-, asyl- og migrasjonssamarbeid. Her har alle europeiske land et felles ansvar, og vi kan bygge videre på de erfaringer vi har gjort i Hellas i inneværende periode.

Utover disse satsingene handler det om å bidra til å skape et inkluderende Europa i en tid da det er tendenser til splittelse og populisme. Vi viderefører støtten til det sivile samfunn gjennom egne NGO-programmer. Sivilsamfunnet er under press flere steder, og vår støtte er svært viktig. I tillegg ser vi at situasjonen for minoriteter i flere land også er vanskelig. Vi ønsker å styrke deres deltakelse i politikk og samfunnsliv og beskytte deres rettigheter. Deler av støtten vil bli øremerket bedre levekår for romfolk.

Etter at avtalene ble signert med EU den 3. mai i år, pågår forhandlinger om rammeavtaler med samtlige mottakerland. Avtalene vil bli signert fortløpende etter hvert som de blir klare. Den første avtalen ble signert med Romania 13. oktober. Ambisjonen er å ha alle rammeavtalene signert senest innen utgangen av 2017. Deretter skal det utarbeides mer detaljerte avtaler for programmer og prosjekter, og de konkrete resultatene forventes først å foreligge noen år fram i tid.

Å være en del av Europa handler om felles identitet knyttet til grunnleggende verdier som frihet, solidaritet og samarbeid.

Etablerte spilleregler for samkvem mellom stater utfordres. Grunnprinsippene i våre liberale demokratier settes på prøve. Denne utviklingen er svært alvorlig og rammer kjerneverdiene det moderne Europa er tuftet på. Vi ser brudd på folkeretten, voldelig ekstremisme, terrorisme, fremmedfrykt, intoleranse, korrupsjon, populisme og manglende etterlevelse av menneskerettigheter. Disse tendensene får næring av krevende økonomiske utfordringer, høy arbeidsledighet, særlig blant ungdom, og usikkerhet om framtiden.

Respekt for grunnleggende verdier er en forutsetning for velfungerende demokratier. Regjeringen vil føre en tett dialog med EU for å sikre respekt for etablerte menneskerettigheter, demokratiske spilleregler og rettsstatsprinsipper.

Gjennom EØS-midlene bidrar vi til å styrke sivilsamfunnet i våre mottakerland. Det legges særlig vekt på å fremme menneskerettigheter, ytringsfrihet og uavhengige medier og beskyttelse av menneskerettighetsforkjempere og minoriteter. I dette arbeidet trekker vi bl.a. på Europarådets kompetanse og bidrar til gjennomføring av Europarådets menneskerettighetskonvensjoner.

Artikkel 19-forhandlingene ble innledet i februar i fjor. Hittil er tre forhandlingsrunder gjennomført, den siste 5. april i år. Nytt forhandlingsmøte vil finne sted 22. november. Forhandlingene har så langt vært konstruktive. Siden forhandlingene fortsatt pågår, kan jeg ikke gå nærmere inn på substansen her. Det er for tidlig å si når en avtale vil kunne slutføres. En ferdig avtale vil bli forelagt

Stortinget. Stortingets organer vil bli holdt underrettet underveis i den videre forhandlingsprosess.

EU og USA har siden 2013 forhandlet om en handels- og investeringsavtale, Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP. Forhandlingene blir neppe ferdigstilt før president Obama går av, men avtalen kan bli en realitet i løpet av få år. Dagens presidentvalg vil også kunne påvirke mulighetene for en avtale.

EU og USA er våre to viktigste handelspartnere. Regjeringen har derfor innhentet en ekstern utredning av hvilke konsekvenser TTIP kan få for Norge. Norsk utenrikspolitisk institutt overleverte sin rapport til næringsministeren 2. november.

Rapporten konkluderer med at en TTIP-avtale hvor Norge står utenfor, vil få moderate positive virkninger for norsk økonomi. Det er imidlertid betydelig variasjon mellom ulike sektorer. Dersom Norge slutter seg til TTIP, anslår NUPI at dette vil ha en betydelig positiv effekt på verdiskapingen i Norge. Et klart flertall av næringene vil tjene på at Norge slutter seg til TTIP. Samtidig viser rapporten at norsk tilslutning til TTIP vil bidra til nedbygging av importbeskyttelsen for norsk landbruk.

Regjeringen vil studere TTIP-rapporten nøye. Den vil utgjøre et viktig bidrag til vårt videre arbeid med å vurdere hvilke veivalg som kan være aktuelle for Norge. I tillegg vil vi fortsatt følge nøye med på hvordan forhandlingene mellom EU og USA utvikler seg. Vi vil opprettholde den gode kontakten vi har etablert med de to forhandlingspartene.

Rammeverket for elektronisk kommunikasjon utgjør et viktig felt i EØS-samarbeidet. I sitt nylig fremlagte forslag om elektronisk kommunikasjon foreslår kommisjonen å omdanne samarbeidsorganet for europeiske ekomregulatorer, BEREC, til et fullverdig EU-byrå der EØS/EFTA-statene skal kunne delta. Vi anser dette som et gjennombrudd. På denne bakgrunn ligger det an til at den såkalte telekompakken av 2009, som bl.a. oppretter BEREC, nå vil kunne innlemmes i EØS-avtalen.

EUs økologiregelverk fra 2007 og 2008 er ikke innlemmet i EØS-avtalen. Det førte til at kommisjonen i juli i år besluttet at vi ikke lenger kan merke vår laks som økologisk i EU. Fra i sommer har derfor norsk laks ikke lenger kunnet omsettes som økologisk i Storbritannia, Frankrike og enkelte delstater i Tyskland. Dette er en uholdbar situasjon for de norske aktørene som satser på eksport av økologisk laks til EU.

Regjeringen er opptatt av å ivareta interessene både for fisk og for landbruk og har lenge arbeidet for å få noen tilpasninger på landbruksområdet til EUs økologiregelverk samt en tilpasning knyttet til bestemmelsene om opprinnelsesmerking av økologiske produkter. Dette har vi dessverre ikke oppnådd, og vi har meddelt at vi vil frafalle de nevnte forespørselene om tilpasningstekster.

Norge er også avhengig av at Island gir sitt samtykke til innlemmelse av økologiregelverket i EØS-avtalen. Vi er kjent med at Island ønsker tilpasninger i regelverket.

Stortinget gjorde 13. juni 2016 vedtak om samtykke til at Norge deltar i beslutninger i EØS-komiteen om å innlemme rettsaktene som etablerer EUs finanstilsyn, i EØS-avtalen. I tillegg vedtok Stortinget 16. juni 2016 lov om EØS-finanstilsyn. Liechtenstein og EU godkjente innlemmelsen av rettsaktene om finanstilsynssystemet i EØS-avtalen i henholdsvis mai og juli.

Alltinget på Island ga 23. september 2016 sitt samtykke til innlemmelse i EØS-avtalen. Dette samtykket kom først til at EØS-komiteen kunne vedta innlemmelse i møtet som ble holdt 23. september. De aktuelle EØS-komiteebeslutningene ble fattet ved skriftlig prosedyre 30. september.

EØS-komiteebeslutningene av 30. september innebar innlemmelse av 31 rettsakter på finansmarkedsområdet i EØS-avtalen. Innlemmelsen av rettsaktene som etablerer EUs finansstilsyn, er i samsvar med Stortingets samtykke om innlemmelse av finansmarksregelverk i EØS-avtalen av 13. juni 2016. Jeg viser til redegjørelsen for dette i Stortingets europautvalg 20. september.

Stortinget vedtok 13. juni også lovbestemmelser som gjennomfører de nevnte EØS-rettsaktene i norsk rett. Som varslet i forslaget til dette lovvedtaket fremmet regjeringen 30. september forslag om enkelte strukturelle og materielle tilpasninger i gjennomføringsregelverket. Formålet med forslagene i denne siste lovproposisjonen er å gjøre det norske gjennomføringsregelverket mer oversiktlig og lettere tilgjengelig.

Lovbestemmelsene som gjennomfører EØS-komiteebeslutningene om tilsynsbyråforordningene og kredittvurderingsbyråforordningene, ble satt i kraft første uke i oktober. Det tas sikte på å sette i kraft shortsalgregelverket 1. januar og EMIR-regelverket i løpet av andre kvartal 2017.

Når rettsaktene som etablerer EUs finansstilsyn, nå er innlemmet i EØS-avtalen, ligger det til rette for å ta inn det store antallet EØS-relevante EU-rettsakter på finansmarkedsområdet som forutsatte en løsning av tilsynsbyråsaken. Etterslepet av rettsakter på finansmarkedsområdet som ikke er tatt inn i EØS-avtalen, ligger nå på i overkant av 200 rettsakter. En nedbygging av dette etterslepet vil bidra til større grad av rettshomogenitet på finansmarkedsområdet i EØS-området, i tråd med formålet med EØS-avtalen.

Norske myndigheter har, i påvente av at EUs regelverk tas inn i EØS-avtalen, lagt vekt på å utvikle norsk regelverk, bl.a. kapitalkrav for bank og forsikring, i samsvar med utviklingen i internasjonalt regelverk.

Blant de om lag 200 rettsaktene er det en del store, viktige parlaments- og rådsdirektiver og parlaments- og rådsforordninger samt et stort antall delegerte rettsakter. EØS/EFTA-statene har satt opp en prioriteringsliste for arbeidet med å utforme utkast til EØS-komiteebeslutninger for de fleste av disse rettsaktene.

Viktige rettsakter å prioritere er bl.a. virksomhetsreglene og regelverket for kapitalkrav for banker, regelverket for krisehåndtering av banker og innskuddsgaranti for banker samt regelverket for kapitalkrav for forsikringsselskaper. Det ligger derfor framover an til mange omfattende lovforslag på finansmarkedsområdet knyttet til gjennomføring av nye EØS-forpliktelser.

Mange har fryktet konsekvensene av brexit. Men selv om brexit vil bety store endringer både for Storbritannia og for EU, er det lite som tyder på at det europeiske samarbeidet vil bli handlingslammet. EU består, etter Storbritannias uttreden, fortsatt av 27 land. Disse 27 landene vil nå måtte meisle ut et nytt samarbeid for framtiden. De må sikre at EU oppleves som det fredsprosjektet det er. De må sikre at EU leverer den velferden, den tryggheten og de løsningene som borgerne ønsker.

Britenes uttreden berører i høyeste grad også norske interesser. Det er i norsk interesse at EU og Storbritannia avklarer forholdet seg imellom på en måte som fremmer samarbeid og samhold, ikke bygger opp nye økonomiske handelsbarrierer, og som demper tendensene til polarisering og populisme i Europa.

Det er i vår interesse at våre viktigste markeder i Europa er stabile og sterke. Vi trenger et velfungerende Europa som er i stand til å håndtere nye sikkerhetsutfordringer. Vi er tjent med en kontrollert og solidarisk håndtering av flyktninger og migranter i Europa. Vi er avhengige av at resten av Europa er med og drar lasset mot den grønne omstillingen vi står overfor.

Vi trenger ikke mindre samarbeid i Europa. Vi trenger et mer samkjørt og sterkere Europa.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at redegjørelsen om viktige EU- og EØS-saker legges ut for behandling i et senere møte.

Ingen innvendinger er kommet mot dette forslaget.
– Det anses vedtatt.

Sak nr. 2 [10:45:42]

Interpellasjon fra representanten Trine Skei Grande til kulturministeren:

«Norsk litteraturs vei ut i verden er en suksesshistorie. Dette vil bli ytterligere styrket når Norge blir hovedland på bokmessen i Frankfurt i 2019. Denne suksessen, og statusen som hovedland, handler om en målrettet satsing på språk- og litteraturpolitikk. Men Frankfurt 2019 bør ikke være et endelig mål for en satsing over noen få år. Det bør utnyttes som en enorm mulighet for Norge som kulturnasjon. Hvordan vil statsråden legge til rette for at mulighetene som kommer som følge av Frankfurt 2019 blir brukt til å løfte norsk litteratur, og all norsk kultur, på best mulig måte?»

Trine Skei Grande (V) [10:46:38]: Nå er det 25 år siden Jostein Gaarders «Sofies verden» var en stor internasjonal suksess oversatt til en hel haug med andre språk. Det banet veien for ny norsk litteratur på det internasjonale markedet. Samtidig ser vi at mange av Vestens verdier – som åpenhet, som demokrati, som mange av de verdiene som vi har bygd Europa på – settes under press. Ja, vi ser at de er under press også i det presidentvalget som pågår akkurat i dag.

Bokmessen i Frankfurt er verdens største bokmesse. Den gir en enorm mulighet for Norge, en enorm mulighet til å løfte kunst, kultur og de verdiene vi står sammen om, og markedsføre dem i et stort, europeisk perspektiv. Vi vet alle sammen at når vi i noen av ferielandene våre går inn i en bokhandel og finner en bok av en norsk forfatter, blir vi fryktelig stolte. Og mange norske forfattere har de siste årene funnet veien til utlandet. Jeg mener at det å oversette litteratur til andre språk også er kulturformidling – gjennom verdiformidling og forståelse for andre, forståelse for andre kulturer, forståelse for andre verdsett. Jeg kommer tilbake til det.

Når vi møter andre kulturer, gir det oss mange muligheter til å bruke de møteplassene til både å utvikle norsk kultur og å løfte norsk kultur inn i den europeiske familien.

Det som ligger bak Frankfurt 2019, er en stor kulturell dugnad i Norge, der vi for første gang ser at alle organisasjonene på litteraturfeltet samarbeider og bidrar til et så stort prosjekt. Og så har staten gått inn og spleiset. Bak dette ligger det at norsk litteraturpolitikk har vært en suksess. NORLA støtter 450 forskjellige utgivelser på 50 språk av norske bøker rundt omkring i utlandet, og det gjør de med bare 5–6 mill. kr i støtte. Vi har en bokavtale som har gjort at Norge er et enormt lesende folk, og at det er mulig å leve av å være forfatter i Norge. Sett i forhold til at vi er et bitte, bitte lite språk, er det ganske fantastisk at vi har klart å ha en litteraturpolitikk og tatt så mange modige valg i denne salen opp gjennom tida, som gjør at folk kan leve av litteratur, og at vi er et lesende folk.

En annen viktig del av dette er innkjøpsordningen, som virkelig er et av suksesskriteriene for at det er mulig å være litteraturnasjonen Norge. I tillegg til dette kommer også de reisestøtteordningene som Utenriksdepartementet har. Her er vi nok kanskje litt uenige med regjeringa, men vi er villige til å komme dem til unnsetning. I 2017-budsjettet har statsråden tatt mange viktige grep overfor Innovasjon Norge – og i samarbeidet med Kulturrådet – for å kunne ha muligheten til å skape mer innenfor det norske kulturfeltet. Vi mener at også rettighetshaverne burde vært inne i det programmet, og vi har lagt inn det i vårt alternative budsjett. Vi har også lagt inn mer penger til Norsk kulturfond, øremerket litteratur, og vi har lagt inn 10 mill. kr mer til økte kunstnerstipend, 3 mill. kr mer til Norsk Forfattersentrum og 14 mill. kr mer over kulturbudsjettet til utenriksministeren. Jeg tror vel kanskje egentlig ikke at statsråden er imot dette, men vi er villige til å kjempe for å få det inn i budsjettet også.

Hvorfor henger dette sammen med Frankfurt 2019? Jo, Frankfurt 2019 handler ikke bare om litteratur, det handler om alle de andre kunstgrenene også. Det vi har sett nå, er f.eks. at Norwegian Artist Fusion, Norwegian Crafts, Norsk Filmindustri og Danse- og teatersentrum nå kaster seg inn og ser på muligheten som ligger i Frankfurt 2019. Her har vi en unik mulighet til ikke bare å vise fram norsk litteratur, men norsk kunst og kultur i stor bredde – både samtidskunst- og kultur og også muligheter som vi så under årets Frankfurt-messe, der Munchmuseet var med for å se på hvilke muligheter de har til å markedsføre også de store historiske kunstnerne i en slik satsing. I år var også Innovasjon Norge med – noe jeg antar henger sammen med statsrådens satsing – for å se på hvordan vi kan klare å få mest mulig ut av vår deltakelse i Frankfurt.

I år var Nederland hovedsamarbeidsland, og de hadde slagordet «This is what we share». Og da er jeg tilbake igjen der jeg begynte, for møter mellom kulturer og møter mellom ulike kunstneriske uttrykk er jo det som er med og utvikler kulturen vår. Jeg husker at jeg for ca. ti år siden hadde en interpellasjon til utenriksministeren om hvilken kulturell utveksling vi i Norden har med arabiske land, der jeg viste til at det knapt var noe litteratur oversatt mellom arabiske land og Norge. Det eneste var vitenskapelig litteratur, men det var nesten ingen arabisk skjønnlitteratur. Det var ingen som leste om hvordan det var å bo i bakgatene i Kairo, hvis man bare hadde norske hyllemeter foran seg. Dette har endret seg de siste ti årene, men jeg ser en ansporing til noen av de kulturelle konfliktene vi finner, og den manglende forståelsen for hverandres kultur og hverandres verdisystem, nettopp i at vi ikke er gode til å

lage de arenaene der kulturer møtes, at vi ikke er gode til å lese hverandres litteratur, og at vi ikke er gode til å vise den forståelsen som er viktig i møtet mellom kulturer.

Jeg har akkurat holdt på med å lese Jan Guillous bøker som beskriver starten på 1900-tallet i Europa. Vi som kikker bakover i historiebøkene, ser en nazisme som vokser fram i Tyskland, og som på en måte blir isolert til ett idesystem og ett land, men det man så i Europa, var et samlet Europa som slet med verdiene sine før dette inntraff – et Europa som stilte spørsmål ved de verdiene som man trodde man hadde bygd demokratiet og den åpne og liberale rettsstaten sin på.

Så vi ser jo dette igjen, akkurat nå, i Europa, i den vestlige verden, at mange av de verdiene, at forståelsen for andres liv – der litteraturen jo er med og bidrar – blir svekket. Derfor syns jeg Nederlands slagord, «This is what we share», var et veldig godt slagord. Jeg tror at vi bør gå inn i kampen og bruke Frankfurt for å vise fram norsk kultur, for å vise fram de verdiene som vi står for, for å vise fram de kunstnerne vi har, for å vise fram både historisk kunst og de samtidskunstnerne vi har i dag. Ikke bare norsk litteratur, men norsk teater, norsk dans og andre kunstuttrykk må brukes ved denne anledningen.

Jeg tror at slike anledninger er utrolig viktige. De gir oss mulighet til å vise hva det er vi står for, og hvem det er vi kan bidra med, men det bidrar også til en kulturell dialog som jeg syns det er viktig at Europa holder i hevd. I en tid da vi føler at mange av de tradisjonelle, liberale verdiene vi har bygd på, blir presset, er slike møteplasser enda viktigere.

Nå kan det hende at denne interpellasjonen ble litt preget av at vi har et amerikansk valg i dag, noe jeg kanskje tror preger oss alle, men jeg tror at det er nettopp de satsingene som ligger i Frankfurt 2019, som gir mulighet til å løfte de viktige kulturarenaene framover, og som gir mulighet til å vise at vi i Norge kan bidra med noe internasjonalt, og vise fram hvordan en god kulturpolitikk og satsingen på kultur kan bidra til å demme opp for noe av alt det vi møter i dagens Europa.

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [10:56:25]:

Jeg vil få starte med å takke representanten Trine Skei Grande, ikke først og fremst for å sette denne interpellasjonen på dagsordenen, men for å ha vært en enestående pådriver for at vi faktisk ble hovedlandet i Frankfurt. Det har jeg lyst til å gi representanten honnør for. Så synes jeg selvsagt det også er veldig fint at Stortinget debatterer og løfter denne saken, og jeg kan stille meg 100 pst. bak det representanten tok opp i innlegget sitt. Det var et veldig godt innlegg.

Nå har vi anledningen til å diskutere hvordan vi skal benytte en av de største satsingene på norsk kultur utenlands i nyere tid – for det er ingenting annet enn det det betyr, det at Norge skal være hovedland på bokmessen i Frankfurt i 2019. Jeg er helt enig med representanten Skei Grande; denne satsingen skal bidra til å løfte norsk litteratur og all norsk kultur. Det skal ikke bare gjelde for noen få år, men det skal være en mulighet for et langsiktig løft for eksport av et mangfold av norsk kultur. Jeg er opptatt av hva Norge som ambisiøs kulturnasjon kan få ut av denne satsingen, og hva Norge kan bidra med ute i verden.

Jeg besøkte bokmessen for bare noen få uker siden. Da ble jeg veldig imponert. Jeg ble imponert over hvor stort

det var, over omfanget, over mangfoldet, men ikke minst også over den norske synligheten, ikke bare blant dem som satt og forhandlet om rettighetene til bøker, men den norske standen var imponerende. Bokmessen i Frankfurt er den viktigste internasjonale arenaen for avtaler om salg av rettigheter til skjønnlitteratur og sakprosa til hele verden. Jeg fikk et klart inntrykk av hva det betyr for norsk litteratur å komme ut i verden på denne arenaen, der man møter utstillere fra over hundre land, og der mer enn 250 000 besøker messen hvert år.

Det var også spennende å få inntrykk av bokmessen som en viktig kulturinstitusjon i Europa. Bokmessen setter søkelyset på Europa som prosjekt, der ytringsfrihet, demokrati, kunst og kultur skal være sentrale tema.

Det er og har alltid vært av stor betydning for norske kunstnere å kunne arbeide internasjonalt. Internasjonalisering bidrar til impulser og eksponering av norsk kunst og norske kunstnere. Muligheten for økt etterspørsel etter norske kunstners arbeid og den enkelte kunstners inntjening kan gi grunnlag for flere arbeidsplasser.

Internasjonal eksponering bidrar også til et positivt omdømme for Norge. Et eksempel på det fikk jeg nettopp da jeg for to uker siden besøkte New York og det anerkjente forlaget FSG. Jeg må si jeg var stolt som kulturminister da jeg fikk høre hvordan forlaget arbeider med våre store forfattere, og hvor uhyre populære noen av dem er i New York, f.eks. den fantastiske mottakelsen Karl Ove Knausgård har fått i New York, og som jeg ble spurt om mange ganger da jeg fortalte at jeg var den norske kulturministeren. Da var det flere – ikke bare i litteraturbransjen, men i kulturlivet i New York – som hadde et veldig behov for å snakke om norske Knausgård. Ikke minst kunne forlaget også fortelle at de nå skulle hive seg over den nye boka til Åsne Seierstad og begynne oversettelsen av den.

Jeg er også veldig glad for hvordan norske myndigheter i USA jobber med litteratur, det er en av deres hovedprioriteter, og de skal også være en sterk bidragsyter ved å løfte oppmerksomheten rundt norsk litteratur frem mot Frankfurt 2019.

Gjennom Nordisk ministerråd fremmer vi også norsk litteratur, språk og det nordiske kulturfellesskapet. Det er stor interesse for nordisk litteratur i Europa og i resten av verden, og neste år skal nordisk kunst og kultur være sentral under den fellesnordiske kulturmønstringen Nordic Matters i London. Den skal være på Londons største kultursenter, Southbank Centre, og den skal vare gjennom hele året. Siden Norge også skal være vertsland for Nordisk ministerråd neste år, har vi løftet frem litteratur som en av våre hovedprioriteringer. Det gir oss et momentum vi må utnytte.

For at vi skal lykkes i Frankfurt, går veien via en rekke initiativ og arrangementer, som dem jeg har nevnt nå. Norge som hovedland på bokmessen byr på en unik sjanse til å videreføre og løfte det internasjonale gjennomslaget for norsk litteratur i utlandet. I tillegg til litteratur, bøker, vil norsk musikk, dans, teater og visuell kunst vises frem ved kulturinstitusjoner over hele Tyskland gjennom hele året. Tyskland er også et svært viktig eksportmarked for alle kulturnæringene. På årets messe var det flere norske kulturaktører som representerte andre kulturuttrykk enn litteratur. De var til stede for å se på muligheter for samarbeid og potensial for Frankfurt-satsingen vår. Det er gledelig at

det er så stort engasjement og så stor entusiasme – på tvers av sjangere – for dette prosjektet.

Foreløpig er prosjektet «Norge som hovedland på bokmessen i Frankfurt 2019» kun muligheter og potensial, og det er virkelig mange muligheter som ligger der foran oss. Nå er stillingen som prosjektleder lyst ut og vil besettes om kort tid. Så i løpet av neste år begynner prosjektet å ta form, prosjektfasen går frem til 2022, og vi skal høste av investeringen i lang tid også etter selve gjennomføringen.

Satsingen krever et utstrakt samarbeid mellom ulike aktører på kulturfeltet i Norge og internasjonalt, som representanten Skei Grande var inne på, også mellom offentlige og private aktører. For å lykkes med den brede kulturmønstringen internasjonalt må nye samarbeidsmodeller utvikles sånn at også nye resultater vil skapes. Den treårige forberedelsesfasen legger til rette for å utvikle dette langsiktige og sikre varighet utover 2019. Her er det bare opp til samarbeidspartnerne å utnytte mulighetene.

Norsk bokbransje og andre kulturbransjer bør også ha et langtidsperspektiv, som incitament til å utvikle og investere i gode nasjonale salgssapparater. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2017 foreslått å gi et større oppdrag til Innovasjon Norge, som også interpellanten var inne på, om å satse målrettet på kultur næring. Det skal styrke mulighetene våre for å videreutvikle innovative og vekstkraftige bedrifter.

Etterspørselen etter kunst og kultur har aldri vært større. Norge har talenter og kunstproduksjon på et høyt internasjonalt nivå, og det er et stort potensial for å skape nye arbeidsplasser. Satsingen på Innovasjon Norge skal bidra til økt investering i norske kunstproduksjoner, talenter og rettigheter. Innovasjon Norge og Kulturrådet kan nå – sammen med NORLA og de andre kultureksportorganisasjonene, OCA, Music Norway, Norwegian Crafts, Danse- og teatersentrum, Norsk filminstitutt og DOGA – forsterke eksisterende virkemidler og utvikle nye. Denne storsatsingen på kultur næring vil intensivere muligheten for langsiktige resultater av Frankfurt-satsingen ved at de vektlegger de bransjemessige og næringsmessige sidene ved hovedlandsprosjektet.

Samarbeid mellom eksportorganisasjonene, utøverne, UD og utenriksstasjonene er en forutsetning for effektive tiltak som virker. Utenriksstasjonene gjør et viktig arbeid som kontaktledd og fasilitatorer internasjonalt. Hovedmålet er å styrke etterspørselen etter norsk kunst og norske kunstuttrykk over tid. Det arbeides her med alle ledd i den kulturelle og kreative næringen, sånn at støtteapparatet for kunstnerne kan utvide sine nettverk internasjonalt og stå bedre rustet til å løfte norsk kunst inn i det internasjonale.

Jeg ser frem til å jobbe videre med samarbeidet og har forventninger til resultatene av Frankfurt-satsingen. Sammen med de andre kulturpolitiske virkemidlene vi har i Norge, skal vi bidra til at norske kunstnere også kan benytte dette til å produsere et mangfold av uttrykk i tiden fremover, at Norge skal få vist frem det mangfoldet og den fantastiske, høye kvaliteten vi har på norsk kunst- og kulturproduksjon, men også at Frankfurt kan være en viktig talerstol for Norge når det gjelder å komme ut med et viktig budskap og formidle norske verdier i 2019.

Trine Skei Grande (V) [11:06:53]: Jeg takker for svaret fra statsråden, og jeg takker også for at statsråden tok seg tid til å reise i år. Det tror jeg var viktig for å ha forståelse

for arrangementet. Jeg skulle også gjerne ha opplevd det en gang – det har jeg ikke gjort, men jeg håper å få oppleve det en gang.

Jeg er helt enig med statsråden i at det er et stort engasjement i Kultur-Norge rundt å bruke denne anledningen. Og i høringen i utenrikskomiteen – som ikke akkurat var en kulturhøring, men der det også var en del kulturorganisasjoner – kom det mange positive tilbakemeldinger på mitt spørsmål om hvordan man tenker rundt Frankfurt og eksport av norsk kultur og økt kultursamarbeid. Nå virker det ikke som at talerlisten viser at Stortinget har et like stort engasjement og en like stor entusiasme for det prosjektet som man finner i Kultur-Norge, men det skal jeg la gå.

Jeg har egentlig to spørsmål til statsråden. Jeg sa at jeg likte veldig godt det nederlandske slagordet, så jeg lurer på om statsråden har noen tanker om hvilket slagord Norge bør ha? I så fall, hva er viktig for statsråden at ligger bak et sånt slagord?

Det andre, som jeg synes hadde vært veldig spennende om vi hadde fått til, er en ordentlig evaluering av den norske deltakelsen i Frankfurt 2019, at noen faktisk kan se på hva det fører til av vekst, problemer eller muligheter i norsk kulturliv. Her har vi en unik sjanse, et stort internasjonalt arrangement, som gir mange muligheter for norske kunstnere og for norsk kultur, og det hadde vært kjempe spennende om noen faktisk kunne følge og evaluere det prosjektet underveis, for å se hva det fører til, og hvilke muligheter det gir Norge. Det ville ha gitt oss som politikere unik kunnskap om hvordan vi bør jobbe for å fremme norsk kultur, norske kunstnere og norsk litteratur i utlandet framover.

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [11:09:12]:

Den muligheten som ligger foran oss, kan vi også se på som en todelt mulighet. Det ene er hvordan vi kan markedsføre vår kunst og kultur, få den ut i verden, spre den internasjonalt og skape oppmerksomhet rundt norsk kultur. Det andre, som er like viktig, og som interpellanten også legger mye vekt på i sitt innlegg, er nettopp hvordan Frankfurt kan bli en viktig talerstol. Det så vi nå for Nederland. De var veldig tydelige i sitt budskap og brukte den første dagen til å formidle et tydelig verdibudskap, som vakte store reaksjoner rundt om i Europa, og som skapte debatt. Det tenker jeg at vi også er nødt til å bestemme oss for. Hvilke norske verdier, hvilke budskap, er det vi skal formidle når vi har en så sentral talerstol som dette gir oss?

Jeg vet at representanten Skei Grande er enig med meg i at det er en grense for hva politikere skal blande seg opp i. Jeg tenker at nå skal vi gi muligheten til NORLA og til bransjen selv, som er veldig ivrig, til å være med og forme hva som skal være hovedprosjektet. Og så tenker jeg at vi som myndigheter, både storting og regjering, skal støtte opp under og være med og gi dem den drahjelpen de trenger – for det er nesten ingen grenser for hvilke muligheter vi har til å få formidlet et budskap – men at man skal bruke litt tid på hva som skal være slagordet, hva som skal være budskapet vårt, for det blir viktig.

Innspillet om evaluering er veldig interessant. Jeg vet at da Island og Finland var hovedland for noen år tilbake, fikk de veldig mye ut av sin satsing. De jobbet veldig godt på forhånd for å være konkrete på hva som skulle være

deres budskap, hva som skulle være deres satsing. Island fikk – så vidt jeg husker å ha fått fortalt – dramatisk økt antallet oversettelser etter at de nå sist var hovedland. Så det er kjempemuligheter, og dette bør absolutt evalueres underveis.

Jeg håper også at representanten Skei Grande er enig med meg i at vi også må prøve å få med privat sponing. Vi må få med oss næringslivet på å se verdiene av å investere i kunst og kultur, hvor viktig det er også å gjøre det internasjonalt, og at vi sammen kan vi prøve å få dratt med oss næringslivet til å gå inn med midler og nå virkelig benytte muligheten til å sette norsk kunst og kultur på dagsordenen – og ikke minst til en fantastisk markedsføring av Norge.

Trine Skei Grande (V) [11:12:40]: I Stortingets forretningsorden er vel dette innlegget tenkt som et innlegg der interpellanten kan oppsummere det de andre sa?

Presidenten: Ja, det er helt riktig.

Trine Skei Grande (V) [11:12:49]: Det var ikke stort, og det må jeg innrømme at jeg er litt lei meg for. Men jeg er veldig fornøyd med statsrådens svar, og jeg mente heller ikke at statsråden skulle ha et slagord klart.

Jeg synes imidlertid at vi skal mene noe om hvilke verdier – og hva – vi skal stå for. Dette handler sjølsagt om en stor forretningsmulighet for norske forfattere og norske kunstnere, men det er også en mulighet for norsk kultur – hva nå det enn er, det er noe vi diskuterer hele tida – til å vise seg fram på en viktig arena i Europa, og dette er også en anledning til å stå for noen verdier i de debattene som pågår i Europa nå. Jeg mener at Norge har taklet en del utfordringer på et bedre vis enn man gjør i mange andre land. Hvilke verdier er det vårt samfunn bygger på som vi faktisk mener er så mye verdt at vi er villig til å fortelle andre om det, f.eks. toleranse og det å dele? For kunst er jo i bunn og grunn en ytring.

Kunstpoltikk handler også om ytringsfrihetspolitikk, og det er de ytringene jeg gjerne vil at vi skal stå for samlet. Det er de uttrykkene som jeg vil at vi skal stå for, slik at vi kan vise dem fram til Europa, gjerne den store bredden av det og konfliktene i det. Men jeg mener at vi må i bunn og grunn finne et slagord og en rød tråd i den norske deltakelsen som vi kan bruke til å fortelle hva Norge er i et internasjonalt perspektiv – inn i de diskusjonene som pågår i Europa nå. Vi må ikke bare vise at vi har store forfattere, og at vi har Munch; vi må også vise at vi står for noe i dag, og det er jeg opptatt av blir med i prosessen for et slagord og en profil på den norske deltakelsen. Så håper jeg selvfølgelig at alle kunstnerne er med på å skape det, men vi som politikere har også en oppgave, nemlig å definere de rammene vi skal lage dette innenfor, slik at vi får alle uttrykkene på bordet.

Så dette handler egentlig om ytringsfrihet, dette handler om kunst, kultur og verdier. Det var det jeg syntes var viktig å ha med seg, at dette ikke bare er en «business opportunity» for norske forfattere. Det er noe mye mer enn det, og vi kan bruke det til mye mer enn det. Jeg håper også at statsråden tar med seg et ønske om en evaluering, for jeg tror det hadde vært nyttig for oss som politikere når 2019 er over.

Statsråd Linda C. Hofstad Helleland [11:15:49]:

Det er ikke så veldig mye mer for meg, heller, å kommentere til debatten. Jeg synes interpellanten har hatt veldig mange gode innlegg, og jeg er helt enig med henne. Hun har kommet med noen utfordringer som jeg skal ta med meg.

Jeg hadde egentlig skrevet som et talepunkt i mitt avsluttende innlegg at jeg kan konstatere at det også på Stortinget er et stort engasjement for prosjektet «Norge som hovedland på bokmessen i Frankfurt 2019». Det stemmer jo ikke helt, da, men jeg er veldig glad for at Venstre er så opptatt av det! Derfor håper jeg at Venstre fortsetter å holde trykket på dette, og at vi kan samarbeide videre.

Jeg har også lyst til å ta initiativ til at vi sammen kan invitere til en god prosess i forkant, ikke bare for hva slagordet skal være, men for hvilke verdier vi skal formidle i den tiden som Norge nå står i – i en omstilling, men også i en stor endring på mange måter. Hva er det vi tenker er vårt viktige budskap til resten av Europa og til resten av verden? Det håper jeg at vi fortsatt kan ha en prosess rundt. Jeg tror dette er en fantastisk fin mulighet for oss til å gå ut med et viktig budskap, men da er det også viktig at vi legger et godt grunnlag her hjemme for hvordan vi skal komme frem til det som skal være hovedbudskapet vårt. For dette er en mulighet til å formidle verdier, og jeg er helt enig med interpellanten i at kunst handler om ytringer, og det gir oss helt andre muligheter enn det mange andre internasjonale talerstoler gir oss.

Så er det også veldig viktig å tenke at dette ikke bare skal være en litteratursatsing. Det skal være en satsing for hele kunst- og kulturfeltet, og vi vil få verdens øyne rettet mot alt det fantastiske vi skaper på dette feltet. Selv om vi er et folk og et land som er veldig glad i bøker og veldig glad i litteratur, så håper jeg at det også skal bli en inspirasjon for foreldre til å fortsette å lese mye mer for ungene sine, at ungdom som vokser opp, skal bli enda mer interessert i litteratur, og at dette skal være en inspirasjonskilde for oss alle – ikke minst at dette skal dryppe på de unge talentfulle forfatterne, og også at de spirene som nå vokser opp, skal slå ut i full blomst i forbindelse med denne satsingen vår.

Presidenten: Dermed er debatten i sak nr. 2 omme.

Sak nr. 3 [11:19:03]

Interpellasjon fra representanten Kjersti Toppe til helse- og omsorgsministeren:

«Ifølgje Jordmorforbundet si medlemsundersøking rapporterer fleire jordmødrer om at kvinner føder aleine på fødestover i Noreg, heilt utan at noko helsepersonell er til stades. Jordmødrer må gå fram og tilbake mellom fødsalar fordi det er mange fødande per jordmor på vakt. Særleg blir det rapportert om sprengt kapasitet ved fødeavdelingane om sommaren. Ifølgje nasjonale faglige retningslinjer er den faglige tilrådinga for fødetilbodet at alle fødande kvinner skal sikrast ei jordmor til stades under aktiv fase av fødselen. Den klare tilbakemeldinga frå tenestene er at jordmødrene ikkje klarer å følgja opp dette kvalitetskravet. Det er størst press på dei store fødeklinikkane, der 90 prosent av fødslane i Noreg skjer. Vil statsråden ta nye grep som sikrar at ingen kvinner på

norske sjukehus risikerer å føda utan helsepersonell til stades, og vil statsråden sørgja for ei opptrapping av jordmorbemanninga på kvinneklinikkane våre?»

Kjersti Toppe (Sp) [11:20:26]: Ei god svangerskapsomsorg, eit trygt fødetilbod og nær oppfølging i barseltida er avgjerande for å sikra god helse hos mor og barn. Svangerskaps- og fødselsomsorga i Noreg held høg kvalitet i internasjonal samanheng, og generelt er det svært trygt å føda i Noreg, ikkje minst på grunn av at vi har mange dyktige fagfolk der ute. Men mykje tyder på at denne delen av helsetenesta kan forbetrast på viktige område.

I St.meld. nr. 12 for 2008–2009, En gledelig begivenhet – Om en sammenhengende svangerskaps-, fødsels- og barselomsorg, vart følgjande fem innsatsområde prioriterte: ei heilskapleg svangerskapsomsorg, eit trygt fødetilbod, eit familievenleg barseltilbod, kvalitet i alle ledd og eit breitt brukarperspektiv.

Stortinget slutta seg til forslaget i meldinga om at inn- delinga av fødeinstitusjonane i tre nivå – kvinneklinikk, fødeavdeling og fødestove – skulle oppretthaldast, men samtidig vart volumkrava oppheva og skulle erstattast av nasjonale kvalitetskrav.

I april 2010 kom Helsedirektoratet med rapporten Et trygt fødetilbud – forslag til kvalitetskrav til fødeinstitusjoner. Kvalitetskrava vart utarbeidde etter bestilling frå eit samla storting. Kvalitetskrava til fødeinstitusjonane omfatta krav til både organisering, oppgaver og funksjonsfordeling, krav til kompetanse, system for oppfølging av krava og krav til informasjon og kommunikasjon. I kvalitetskrava vart det slått fast at bemanninga av kvinneklinikkane må vera tilstrekkeleg for å vareta forsvarleg overvaking og behandling. Kvinneklinikkane skulle òg etterkoma den faglege anbefalinga om at alle fødande kvinner skal ha ei jordmor hos seg under aktiv fase av fødselen. Rapporten frå Helsedirektoratet slo fast at det ligg føre god dokumentasjon på at fødande bør følgjast opp av ein person som er til stades på fødestova i den aktive fasen av fødselen, og at dette vil ha ei rekkje positive effektar for kvinner både med og utan risiko. Av faglege kvalitetsomsyn vart det frå Helsedirektoratet si side anbefalt at alle fødande skal ha ei jordmor hos seg så tidleg som mogleg i aktiv fase av fødselen og til fødselen er over. Både sjuke og friske kvinner skal prioriterast for å få den hjelpa og støtta dei har behov for. Det er helseføretaka som har ansvar for å laga eit system slik at kvalitetskrava til fødeinstitusjonane vert følgde opp når det gjeld både organisering og resultat. Kvalitetskrava står fast: at det også bør utarbeidast spesi- fikke melderutinar innan fødselshjelp.

I dag er det slik at den store majoriteten av kvinner føder på dei største fødeklinikkane eller fødeavdelingane rundt dei største byane. Under 10 pst. av fødslane i Noreg skjer på dei små fødeinstitusjonane, med mindre enn 500 fødsalar i året. Difor meiner eg det er avgjerande at kvalitetskrava til kvinneklinikkane no vert innarbeidde og følgde opp. Eg meiner òg det er klokt å styrkja fødeavdelingar i nærleiken av pressområda og ikkje leggja ned lokalsjukehus, slik at fødeavdelingar her kan bidra til å avlasta kvinneklinikkane ved normalfødsalar.

Bakgrunnen for denne interpellasjonen er dei mange tilbakemeldingane som kjem fram om fødetilbodet, og som ikkje berre har si årsak i enkelthendingar. Tilbakemel-

dingar frå pasientar og fagfolk tyder på at kvalitetskrava til fødselsomsorga frå 2010 enno ikkje er implementerte.

I ein artikkel i Aftenposten 15. juli 2015 åtvare jordmødrer mot det dei meinte var sprengd kapasitet ved alle fødeavdelingane i Stor-Oslo, inkludert Akershus universitetssjukehus og Bærum sjukehus. Dei var bekymra for kvaliteten i tilbodet. Fødande fortalde om at dei måtte krangla seg til ein fødeplass. I eit brev til leiinga ved Oslo universitetssjukehus uttrykte plasstillitsvald jordmor at det var tverrfagleg bekymring når det galdt pasientbehandling og sikkerheit på grunn av bemanningssituasjonen. Jordmorforbundet si kartlegging blant medlemene sine, omtalt i Aftenposten 17. juli same år, viste at halvparten av jordmødrene opplevde at dei ikkje får overvakt den fødande kvinna tilstrekkeleg under fødselen. Ei av fire jordmødrer seier i undersøkinga at dei må avvise kvinner som er i aktiv fase av fødselen, frå avdelinga. Ei av fire jordmødrer seier at dei opplever at det sjeldan er nok jordmødrer på jobb til å følgje opp barselkvinnene individuelt.

I Bergens Tidende 21. september 2015 stod jordmødrer ved Kvinneklinikken fram og åtvare om bemanninga ved Kvinneklinikken, som dei meinte ikkje var jordmorfagleg forsvarleg. Dei meinte at stramt budsjett og stenging av fødestover i helgane gjorde det meir risikofyllt for kvinnene som kom inn for å føda.

I vår var det fleire oppslag om jordmødrer som grudde seg til sommaren. Sommaren er høgsesong for barnefødsalar, også på grunn av barnehageopptakssystemet vårt. Samtidig er det ferieavvikling.

I Aftenposten 3. august i år var det igjen artiklar der det vart åtvare mot underbemanning på kvinneklinikkane, og det vart rapportert om at det faktisk var kvinner som fødde aleine på fødestove i Noreg – heilt aleine utan noko helsepersonell til stades. Sjølv sagt er dette enkelthendingar, men at det i det heile kan skje, synest eg er alvorleg.

Presset på kvinneklinikkar og dei store fødeavdelingane utfordrar òg kvaliteten i barselomsorga. Det er no nedgang i talet på barn som vert amma. Utviklinga med kortare liggjetid på sjukehus kombinert med manglande barseloppfølging i kommunane kan bidra negativt til ei slik utvikling. Det er også vorte sett søkjeljos på om det er noko gale med tildeling av midlar og kodesystemet innan helseføretak. Når Kvinneklinikken på Haukeland har hatt færre komplikasjonar og færre kompliserte fødsalar, fører det til at dei får mindre tildeling av pengar og ein meir utfordrande budsjettsituasjon. Fødeavdelingar som prioriterer jordmorfagleg kompetanse slik at ein unngår komplikasjonar som kan førebyggjast, taper pengar. Å følgja ei barselkvinne på toalettet vil ikkje løna seg i eit sånt system. Men å setja inn eit kateter får ein ekstra pengar for. Dette viser etter mitt syn dei ekstreme konsekvensane ein får ved at finansieringa av fødetilbodet er 50 pst. innsatsstyrt – ein får pengar etter medisinsk aktivitet.

Fødepopulasjonen er i endring. Alder hos førstegongsfødande er jamnt stigande, og fleire fødande har livsstilssjukdomar som diabetes, overvekt osv. Talet på kvinner som vert gravide ved hjelp av assistert befruktning – noko som ofte vil krevja spesiell overvaking ved fødsel – har auka. Fleire av dei fødande får epiduralbedøving eller ristiulerande middel, og det er fleire fødsalar som vert sette i gang kunstig. Denne utviklinga krev at meir jordmorfagleg kompetanse er til stades, ikkje mindre, og god grunnbemanning må vera til stades til kvar tid.

Eg opplever at det er stor avstand mellom det sjukehusleiinga og helseføretaka uttaler seg om i denne saka, og det dei tilsette uttaler seg om når det gjeld bemanning ved dei store fødeklinikkane. Jordmødrer fortel at det er så travelt på jobb at dei ofte ikkje rekk å eta. Dei varslar om at kvinner må føda aleine, og dei ber om at fødeavdelinga vert bemanna som ei akuttavdeling. Sjukehusleiinga meiner at det aldri har vore så god bemanning, og at alle kvinnene får ein-til-ein-oppfølging. Det trur ikkje eg på. Eg trur på jordmødrer når dei fortel om verkelegheita si. Eg meiner at no må ein gripa inn frå Stortingets side. Ein kan ikkje lenger skyva ansvaret over på helseføretaka. Når det vert synleggjort at kvalitetskrav vert brotne ved norske fødeklinikkar, er det eit politisk ansvar å retta opp i det. Spørsmålet mitt i interpellasjonen er om statsråden vil ta nye grep, som sikrar at inga kvinne på norske sjukehus risikerer å føda aleine utan helsepersonell til stades. Og vil statsråden sørgja for ei opptrapping av jordmorbemanninga på kvinneklinikkane våre?

Marit Nybakk hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Bent Høie [11:30:40]: Jeg vil først takke interpellanten for å ta opp et viktig spørsmål. Fødsel av et nytt barn er en av de største begivenhetene i et menneskes liv, og det er forståelig at folk er opptatt av kvaliteten i svangerskaps-, fødsels- og barselomsorgen.

Når vi diskuterer hvordan svangerskaps-, fødsels- og barselomsorgen kan bli bedre, må vi ikke glemme at vi bor i et land der resultatene av denne omsorgen er blant de beste i verden. Vi har lav nyfødt- og mødredødelighet og færre keisersnitt enn mange andre vestlige land. Dette er resultater som vi kan være stolte av.

Jeg har registrert at jordmororganisasjonen er bekymret for jordmødrenes arbeidssituasjon og for at de i perioder ikke får fulgt opp mor og barn sånn som de skulle ønske. Det er viktig at vi tar disse signalene på alvor. Jeg har derfor hatt dialog med helseregionene og Helsedirektoratet for å få en oversikt over situasjonen på fødeinstitusjonene og hvorvidt tilbudet som gis til de fødende, er forsvarlig. Helsedirektoratet har også hatt møter med Jordmorforbundet om dette.

De nasjonale kvalitetskravene i veilederen «Et trygt fødetilbud» er godt kjent i helseføretakene, og det er gjort et stort arbeid med å implementere disse. Helsedirektoratet har nylig kartlagt i hvilken grad kvalitetskravene er fulgt opp. Kartleggingen ble gjort som en spørreundersøkelse til de medisinskfaglige ansvarlige ved fødeinstitusjonene. Resultatet er ikke blitt publisert ennå, men foreløpige resultater viser at kvalitetskravene har ført til bedringer på mange områder. For eksempel har kravene bidratt til å endre praksis for hvor raskt en lege skal være på plass ved kompliserte fødselsforløp. Mange fødeinstitusjoner oppgir at samarbeidet mellom leger og jordmødre er blitt bedre. Kvalitetskravene har også ført til forbedring i undervisning og opplæring.

Anbefalingen om at alle fødende skal ha en jordmor hos seg så tidlig som mulig i aktiv fase av fødselen og til fødselen er over, blir ikke registrert i de pasientadministrative systemene per i dag. Derfor har vi ikke noen sikker oversikt over i hvor stor grad målet blir nådd. I Helsedirektoratets kartlegging angir fødeinstitusjoner at over 90 pst. av de fødende får tilbud om tilstedeværende jordmor.

Helseregionene har meldt tilbake at det arbeides aktivt for at alle – 100 pst. – skal ha jordmor hos seg så tidlig som mulig, men de store sesong- og dag-til-dag-variasjonene i fødselstall gjør det krevende å nå dette målet.

Interpellanten viser til en medlemsundersøkelse som Jordmorforbundet gjennomførte i mars 2016. Nesten 40 pst. av dem som svarte, oppga at de ofte hadde hatt ansvar for mer enn én kvinne i aktiv fødsel samtidig. Fra jordmødrenes perspektiv kan det derfor se ut som om situasjonen ikke er tilfredsstillende i dag.

Vi vet at det å ha jordmor til stede under fødselen gir større sannsynlighet for normal fødsel og mindre behov for smertelindring. Jeg er derfor opptatt av at helseforetakene fortsetter arbeidet for å nå målet om at jordmor skal være til stede. Jeg vil be helseforetakene nå om å etablere en praksis der avvikssystemet brukes aktivt som grunnlag for forbedringsarbeidet på dette området. Noen fødeinstitusjoner registrerer slike avvik i dag, men mange gjør det ikke. Gjennom neste års oppdragsdokument til helseregionene vil jeg sørge for at alle fødeinstitusjonene får dette på plass.

Jordmororganisasjonene hevder at kvinner har født alene uten helsepersonell til stede, fordi jordmor hadde ansvar for flere fødsler samtidig. Dette er en alvorlig påstand, og i den grad dette har forekommet, er det selvfølgelig helt uakseptabelt.

Jeg har undersøkt om slike hendelser er meldt inn til meldeordningen i Helsedirektoratet. I perioden 1. juli 2012–1. juli 2016 – altså en periode på fire år – mottok meldeordningen i alt 39 281 hendelser, hvorav 2 958 omhandlet forhold i forbindelse med fødsel. Blant disse var det 198 meldinger som beskrev at samtidighetskonflikt bidro til mangelfull oppfølging. I én hendelse var det beskrevet at kvinnen fødte alene.

Jeg har også bedt helseforetakene om å melde tilbake hvorvidt de kjenner til eller har registrert at kvinner har født alene de siste årene. Ett slikt tilfelle er kjent og dokumentert i de aktuelle helseforetakenes avvikssystem. Dette tilfellet ble ikke meldt inn til meldeordningen i Helsedirektoratet. Årsaken til hendelsen er angitt å være en kombinasjon av teknisk svikt i en varselklokke og samtidig keisersnitt ved avdelingen. Jeg forutsetter at også denne typen hendelser, som kan føre til betydelig personskaade, blir meldt til meldeordningen i Helsedirektoratet i henhold til spesialisthelsetjenesteloven § 3-3.

Heldigvis ble det ikke rapportert komplikasjoner hos mor eller barn etter denne hendelsen, men slike hendelser må unngås, og jeg forutsetter at det etableres systemer i fødeavdelingene som hindrer at dette skjer igjen.

Jeg har forståelse for at jordmødre kan ha en krevende arbeidssituasjon, som kan oppleves som belastende i perioder. Det er derfor nødvendig med god bemanningsplanlegging i fødeinstitusjonene. Det er helseforetakenes ansvar å sørge for tilstrekkelig bemanning, men de store svingningene i antall fødsler gjør at bemanningsplanlegging er krevende. Det er derfor viktig med en god dialog mellom jordmødrene og ledelsen ved fødeinstitusjonene for å tilpasse bemanningen slik at den ivaretar både de fødendes og de ansattes behov.

Kjersti Toppe (Sp) [11:37:29]: Eg vil takka statsråden for svaret, for eg synest det var veldig bra, og det er det ikkje så ofte eg seier.

Min frustrasjon i denne saka er at når eg spør leiinga i helseforetaka om kvalitetskrava vert innarbeidde, spesielt ein-til-ein-kravet, svarer dei ja. Når eg spør om dei veit det, om det vert registrert, seier dei nei, men at jordmødrene er jo så flinke og melder avvik. Når eg spør jordmødrene om dei melder avvik på dette, svarer dei nei. Difor har eg tenkt at dette kan vi jo ikkje vita nok om, samtidig som det i Helsedirektoratets kvalitetskrav var eit veldig viktig krav som kom på plass. Da tenkjer eg at det er alvorleg at vi ikkje veit nok om det – at helseforetaka ikkje veit med sikkerheit om dette faktisk vert implementert ute. Da synest eg òg det kan vera vanskeleg å dimensjonera bemanninga ut frå det, når ein ikkje veit om dagens situasjon fører til det. Så eg synest det er veldig bra at statsråden tar på alvor dei signala som er komne, og vil ta dette opp i oppdragsdokumentet for neste år, slik at alle får eit avvikssystem som fungerer akkurat på dette området. Det trur eg kan føra til forbetringar.

Eg er einig i at kvalitetskrava har ført til forbetringar, men eg trur kanskje dei først og fremst har ført til forbetringar på dei mindre fødeavdelingane – òg sjølvsagt på dei store, men på dei minste har det ført til betre seleksjon og betre kvalitet og, trur eg, til ei betre fødselsomsorg.

Når det gjeld dei som føder heilt aleine – eg forventar ikkje at dei er så grådige mange – er eg meir opprørt over at det faktisk kan skje, for når det er ei som føder heilt aleine, er det mange som føder utan å få den ein-til-ein-oppfølginga som er slått fast i kvalitetskrava. Og det er slik, som statsråden seier, at ei ein-til-ein-oppfølging har ein mange gode faglege argument for å ha – ein brukar mindre smertestillande, og ein får ei betre fødselsoppleving. Det er mange friske mødre som får friske barn, men som har ei dårleg fødselsoppleving i Noreg. Dette kjem ikkje fram i statistikkane.

Men i alle fall: Tusen takk for svaret – eg ser fram til å sjå korleis det vert følgd opp vidare.

Statsråd Bent Høie [11:40:42]: Takk for en hyggelig mottakelse av svaret.

Dette er viktig. Det er viktig at vi har god oversikt over hva som er situasjonen. Det er også viktig at jordmødrene bruker den meldeordningen som er, og melder inn avvik som faktisk er omfattet av regelverket, og som en skal melde inn. Den type alvorlige hendelser skal meldes inn. Det er også en forutsetning for oss for å kunne følge med på risiko og å gjøre forbedringer.

Så er det slik at i denne saken har jeg også opplevd det samme som representanten beskriver, nemlig at det har vært et sprik mellom Jordmorforbundet – og det jordmødre forteller om situasjonen på sykehuset – og den tilbagemeldingen jeg får fra ledere og fra helseregionene. Det er en utfordring for oss, og det går også inn i det noe større arbeidet som vi jobber med nå, med å etablere en veldig tydelig forståelse for det lederansvaret det er i sykehusene våre, på alle nivåer, for å skape åpenhet og tillit om situasjonen i sykehusene. Det jobbes det nå systematisk med. Jeg hadde møte med alle sykehuslederne på fredag, da vi veldig tydelig gikk igjennom problemstillingen knyttet til hvilke typer virkemidler som en skal bruke fra lederens side for nå å jobbe systematisk også med det spørsmålet. Vi ser av pasientsikkerhetsundersøkelsen at 44 pst. av sykehusavdelingene våre har en kultur knyttet til åpenhet og sikkerhet, det å snakke om pasientsikkerhet og kvalitet,

som er for dårlig i forhold til det som burde vært situasjonen. Det er det et lederansvar å jobbe med.

Så har jeg, på samme måte som representanten Toppe, tro på at når alle avdelingene får gode systemer for å registrere avvik, vil vi ha et bedre grunnlag for å komme med tiltak der det er behov for det, og få bedre oversikt over situasjonen.

Det er også riktig at hvis vi legger Jordmorforbundets medlemsundersøkelse til grunn, er det mye som tyder på at utfordringene på dette området er større på de store fødeavdelingene, altså kvinneklinikkene, enn det er på de mindre fødeavdelingene.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:43:41]: Jeg vil takke Kjersti Toppe for å fremme interpellasjonen, men også for at hun er opptatt av kvinnehelse og fødselsomsorg. Det er et engasjement som vi deler, og vi gleder oss også sammen over at norsk fødselsomsorg er i verdensklasse bra.

Å styrke jordmortjenesten er en av vår regjering's mange viktige satsinger, og vi i Høyre her på Stortinget er glad for at regjeringen har lagt til rette for en høyere vekst i pasientbehandlingen i sykehusene enn den forrige regjeringen gjorde. Styrket sykehusøkonomi betyr bedre rammer, også for fødeavdelingene.

Jeg har diskutert med jordmødre og spurt, også i høring i komiteen, om det er det faglige, kliniske som avgjør hva man gjør på fødeavdelingen, eller om det er økonomi. Svarene jeg får hver gang, er i hvert fall at en tar de faglige, kliniske avgjørelsene om hva som skal gjøres, og ikke hva det er som lønner seg økonomisk når det gjelder fødsel – litt til diskusjonen om innsatsstyrt finansiering, som Kjersti Toppe ofte tar opp.

Vi deler både Kjersti Toppes og jordmororganisasjonenes bekymring for at fødende kvinner ikke har jordmor hos seg under fødselen. Jeg synes det er veldig positivt å høre helseministeren si i dag at han tar på alvor disse bekymringene og tilbakemeldingene, og at han går så grundig inn i tallgrunnlag og i avviksmeldinger. Som det fremkom under redegjørelsen til helseministeren, er det over fire år, fra sommeren 2012 til sommeren 2016, bare registrert at én kvinne fødte alene, men jeg tror det var så mye som 198 meldinger som beskrev at jordmor ikke kunne følge godt nok opp i aktiv fase av fødselen. Vi vet at det er i underkant av 60 000 fødsler i året, så over disse fire årene snakker vi altså om 240 000 fødsler.

Men samtidig skal vi være bekymret når, som Toppe sier, jordmødre ikke melder avvik. Da er det viktig, som helseministeren gjør, å be helseforetakene om å etablere denne praksisen, og det kommer fra neste år. Det er bare da vi aktivt kan få til forbedringer på det området, men også få mer kunnskap om hva det er som faktisk skjer, og hvordan vi kan rette på det hvis det er for mange avvik.

Fødsel er en gledelig begivenhet. Det er et stort under, og det er en ganske voldsom opplevelse for den som føder, og for familien rundt. Å ha en trygg og kompetent jordmor rundt seg under fødsel er avgjørende, både rent medisinsk og også i forhold til den helhetlige psykiske og sjelelige opplevelsen det er.

Det er, som det også er nevnt tidligere i denne debatten, spesielt om somrene at det kanskje blusser opp nyheter om lav jordmordekning. Selvfølgelig forstår vi at det er krevende å drifte sykehus når ansatte skal avvikle sommer-

ferie. Men jeg er veldig glad for at helseministeren har vært tydelig på at helseforetakene må planlegge bemanningen om sommeren, slik at kvinner heller ikke om sommeren skal ligge alene i aktiv fase av fødselen. Jeg har oppfattet at vi nå har en helseminister som har et reelt engasjement for fødselsomsorgen. I vinter ba Høie Helsedirektoratet om å møte jordmødrenes organisasjoner for å få deres syn på bemanningen på fødeinstitusjonene våre, for å få en felles forståelse av hva som er utfordringene, og hvordan vi skal møte dem. Jeg håper jordmødrenes foreninger føler at de har en statsråd som tar disse utfordringene på alvor, og som også nå setter krav til helseforetakene når det gjelder meldesystemer.

Like viktig som trygghet under fødselen er tryggheten for en god barseltid etter hjemreise fra sykehus. For mange nybakte familier er det en sårbar og krevende tid. Da trenger vi flere jordmødre i større stillinger ute i kommunene. Det er slik at vår regjering har økt bevilgningene til helsestasjonstjenestene med 850 mill. kr frem til og med innværende budsjettår, og vi har lagt til rette for en veldig sunn og robust kommuneøkonomi. Kommunene fikk sitt beste resultat siden 2006 i fjor. Det gir gode rammer for at lokalpolitikere kan prioritere bedre jordmordekning og styrkede helsestasjonstjenester i kommunene fremover.

Vi mener at alle landets kommuner må ha en jordmortjeneste, altså ha en jordmor. Hittil har både Arbeiderpartiet, SV og Senterpartiet vært imot å lovfeste jordmor som en pålagt helsepersonellgruppe i kommunene. Jeg håper partiene endrer standpunkt i det når vi skal vedta lovendringene i Stortinget.

Gry-Anette Rekanes Amundsen (FrP) [11:48:54]: La meg slå fast én ting: Graviditet er ikke en sykdom.

Det har blitt født barn til alle tider. Ja, for over 2 000 år siden fødte man barn til og med i en stall. Det gikk også bra, selv uten helsepersonell. Alle må ikke på sykehus for å føde. Det er også sånn at ikke alle rekker til sykehus for å føde. Samtidig er det viktig at både førstegangsfødende og de som vet at det kan forekomme komplikasjoner rundt fødselen, er trygge og ivaretatt både faglig og menneskelig.

Vi vet at det er mange fødsler om sommeren, samtidig er det ferieavvikling. Dette kan være en utfordring. Hvordan kan Stortinget bidra til å løse det? Det er vanskelig å bestemme når folk skal føde – de kommer når de kommer, disse barna. Vi kan ikke vedta at Troms, Telemark og Hordaland kun skal ha barnefødsler i januar, mai og september. Helseforetakene jobber hele tiden med heltidskultur og med alternative turnusordninger. Samtidig må en se på arbeidsfordeling på tvers av avdelingene, men også på tvers av fagkompetanse. En fødsel kan vare i lang tid, f.eks. et helt døgn. Jordmødre og jordfedre landet over gjør en fantastisk jobb, men de får også hjelp av sykepleiere og hjelpepleiere til å gi omsorg, trøst, smertelindring, en hånd å holde i, et klapp på kinnet og oppmuntrende ord i en sårbar situasjon.

Stortinget kan bidra med å legge forholdene til rette med nok studieplasser, økonomi, fleksible arbeidstidsbestemmelser, styrking av arbeidsgivers styringsrett, mål og styringsdokument. Det er på det nivået vi nå styrer. Hva er tilstrekkelig norm? Stortinget kan ikke styre på detaljnivå og nærmest vedta turnusordningene på sykehusene eller

fødeklinikkene, men det er svært viktig at kvalitetskravene nå blir fulgt opp.

Vi har en ordning med helseforetak i dag. Disse helseforetakene må få en fleksibilitet, slik at de kan skalere tilbudet etter behovet, også ut fra sesongvariasjoner. Hvis Stortinget mener at denne styringsmodellen med helseforetak ikke er hensiktsmessig, eller at man har mistillit til om de følger målene som dette stortinget har vedtatt, bør man ta den debatten og komme med en annen løsning. Det viktigste målet må være at alle som trenger et tilbud på sykehus, føler seg ivaretatt og får et godt og kvalitetssikret tilbud, også etter et sykehusopphold.

Olaug V. Bollestad (KrF) [11:52:08]: Å sette et barn til verden er noe av det største et menneske kan få lov til å oppleve, og Norge er flere ganger kåret til et av de beste landene å få et barn i. En god start på familietilværelsen er viktig både for mor og for barn. Det er et politisk ansvar å sørge for at fødetilbudet i landet vårt er trygt og likeverdigg, uavhengig av hvor i landet den gravide bor, og når på året hun skal føde. Derfor må vi ta signalene som kommer fra jordmødrene i norske sykehus, på alvor.

Jordmortjenesten slår alarm som følge av jordmormangel og sprengt kapasitet. I Jordmorforbundets medlemsundersøkelse, som flere her har vist til, kommer det fram at noen kvinner føder alene på fødestuene i Norge. Dette er urovekkende, resulterer i flere komplikasjoner og økt utrygghet blant de fødende. Utilstrekkelig jordmorbemanning i sommermånedene grunnet ferieavvikling er en særlig kjent og tilbakevendende problemstilling. I tillegg vet vi at veldig mange planlegger å få barn akkurat i sommerhalvåret på grunn av de barnehageopptakene og det barnehageåret vi har. Hovedtillitsvalgt for Den norske jordmorförening ved Ullevål sykehus sa følgende til TV 2 i sommer om den pressede situasjonen på fødeavdelingen:

«Vi klarer ikke opprettholde kvaliteten på behandlingen og omsorgen. Kvinner kan bli liggende alene i store deler av fødselen. Situasjonen fører til flere kompliserte fødsler.»

Jordmorforeningen uttrykte også stor bekymring for jordmortilbudet i helse- og omsorgskomiteens budsjettøring i høst. Bekymringen dreier seg om økte oppgaver og stadige nedskjæringer på de store klinikkene.

Kristelig Folkeparti er opptatt av å sikre god dekning av fødeavdelinger og barselavdelinger som sørger for at oppholdet er trygt for foreldrene og ungene. Utfordringene vi nå erfarer, vitner om manglende styring av fødetilbudet i norske sykehus. Det er helt avgjørende, som statsråden svarte, å ta utfordringen på alvor og pålegge helseforetakene å etterkomme den faglige anbefalingen om at alle fødende skal sikres en jordmor til stede i aktiv fase av fødselen. Dette foreslo Kristelig Folkeparti og Senterpartiet i vår, og vi ble nedstemt av de andre partiene i Stortinget.

Det er samtidig nødvendig å styrke jordmortilbudet i norske kommuner. Derfor ber Kristelig Folkeparti, i sitt alternative budsjett, regjeringen om å legge fram en opptrappingsplan for jordmortilbudet også i kommunene innen våren 2017.

Ansatte på helsestasjonene må ha kapasitet til å følge opp familier både underveis i og i etterkant av et svangerskap, når vi vet at sykehusene skriver ut barselkvinner fortere enn før. Vi trenger kartlegginger som viser at kommunene faktisk ikke gir familiene de hjemmebesøkene og

den oppfølgingen som de trenger. Og her har vi kanskje en av de tingene som samhandlingsreformen ikke har tatt høyde for. Sykehusene har fått definisjonsmakten over hvilken tid de skal skrive ut pasientene – kvinnene som har født, og barna deres. Det betyr at kommunene kanskje ikke får bygd opp kapasiteten og kompetansen som en fødende kvinne har behov for nettopp de første dagene etter en fødsel.

Derfor tror Kristelig Folkeparti at vi må jobbe på flere plan. Vi må jobbe inn mot sykehusene for å sikre god bemanning, slik at fødselen faktisk blir ivaretatt av fagpersonell, men vi må samtidig sikre en god barseltid etterpå, slik at ikke mor og barn blir utsatt for noe de ikke skulle blitt utsatt for – får en fødselsdepresjon i etterkant fordi ingen ser. Hvem taper på det? Det taper barna på, det taper moren på, og det taper familiene på.

Karin Andersen (SV) [11:57:04]: SV er veldig opptatt av at fødselsomsorgen skal være trygg, både før, under og etter fødsel. Det har kommet alvorlige varselsignaler nå om at ting er i ferd med å utvikle seg i negativ retning, så jeg er glad for interpellasjonen. Jeg er også glad for mye av det statsråden sa, bl.a. at han erkjenner at problemet nå kanskje er så stort ved de største sykehusene at vi er nødt til å se på hvordan man organiserer dette, for at man skal ivareta fødselsomsorgen på best mulig måte, slik at man ikke ender opp med en slags fødselsfabrikk, som er stor, men som allikevel ikke greier å ivareta den helhetlige omsorgen.

Representanten Bollestad var i sitt innlegg innom veldig mange viktige ting, bl.a. dette om hvorvidt sykehusene nå har fått en definisjonsmakt over hvor tidlig man skal skrives ut. Det tror jeg er viktig at vi går gjennom. Det er nødt til å være individuelt, for det kan være veldig forskjellig ut fra hva slags livssituasjon man er i, hva slags fødselsopplevelse man har hatt, og hva slags eventuelle reaksjoner man får etter at man har blitt forelder. Om det nå er første eller tredje gang, kan det komme reaksjoner som gjør at man har behov for å få lov til å være på sykehuset lenger.

Før fødselen er det behov for å styrke de kommunale jordmortjenestene og også se på finansieringsordningen, som har vært et tema flere ganger. Hvis legene gir denne omsorgen, får kommunene refusjon for det, men hvis det er en jordmor som gir den, må kommunene ta regningen. Det er vi nødt til å se på, for kontakten mellom jordmor og den fødende før fødsel er utrolig viktig.

Når det gjelder sykehus, var interpellanten inne på de viktige punktene, men det som også er viktig her, er dette som heter «faglig forsvarlig», altså om man er villig til å ta en risiko. Jeg må da minne om at det har kommet ganske mange signaler fra helseforetakene og sykehusene om at denne type varsling ikke blir tatt på alvor, og at det heller ikke er ønsket. Det kom en bok for et par år siden som het «Hold munn eller gå!» av legen Eli Berg, som beskriver hvordan disse ledelseskulturene kan gi seg utslag i at man blir pålagt å si at noe er faglig forsvarlig, som faktisk ikke er det. Helsepersonell har også valgt å slutte fordi de blir pålagt å sette sine faglige vurderinger til side og ikke kan melde fra i systemene. Derfor er jeg glad for at helseministeren nå sier at det skal være klare rutiner på dette. Men det handler også om å ha en ønsket kultur for varsling i hele helsetjenesten, og spesielt i helseforetakene, for det er store organisasjoner, som har veldig stort sjølstyrer og vel-

dig stor myndighet til å definere. De har fått en veldig stor definisjonsmakt i helsevesenet generelt.

Så savner jeg svar fra statsråden på interpellantens spørsmål om finansieringssystemet, for det er et paradoks hvis man har et finansieringssystem som belønner en behandling som ikke er så god at den fører til færre skader – altså at man klarer å forebygge skader under fødselen, klarer å forebygge komplikasjoner. Man taper altså penger på det. Hvis systemet er slik, er det veldig alvorlig, og noe man er nødt til å gjøre noe med, for det er rett og slett ikke fornuftig å ha systemer som ikke belønner god behandling som fører til færre skader, færre reinleggelse og mindre traumatisering.

Til slutt har jeg en kommentar til representanten fra Fremskrittspartiet som var oppe og snakket mye om fleksibilitet i foretakene og fleksibilitet i arbeidstid. Nå er det sånn at svært mange av jordmødrene som er i aktiv tjeneste i dag, er godt over 50 år. Vi er nødt til å gjøre noe nå for å rekruttere unge jordmødre framover. De trenger å ha kolleger, slik at de ikke sliter seg ut, de trenger å ha arbeidsordninger som gjør at de står til pensjonsalderen, og de trenger å få brukt sin faglige kompetanse på en måte som er i tråd med de faglige kravene, og ikke i tråd med nye krav til effektivitet som går ut over pasientene.

Kjersti Toppe (Sp) [12:02:34]: Takk til dei som har hatt ordet. Det er mange som har kome med viktige innspel.

Dette med finansiering er tatt opp. Det er viktig at sjukehusa har ein god økonomi.

Eg spurde i interpellasjonen om statsråden ville bidra til ei opptrapping av jordmorbemanninga ved kvinneklinikkane. Eg trur at kvinneklinikkane i Noreg har litt – eller mykje – for låg grunnbemanning, iallfall for låg grunnbemanning. Det er inntrykket mitt, så eg trur at det er nødvendig.

Dette med å lovfesta jordmøteneste i kommunane, som representanten Wilhelmsen Trøen tok opp, er ein diskusjon i seg sjølv. Eg skal ikkje ta han her, men eg vil understreka at jordmøteneste er jo heller ikkje lovfesta i spesialisthelsetenestelova – det er likevel jordmødrer i sjukehus. I Bergen kommune eller i Oslo hadde det vore nok med éi jordmor for å oppfylle ei slik lovfesting. Eg ønskjer ei reell opptrapping, og så kan vi diskutera verkemidla for ho.

Om barseltilbodet: Når det er travelt på fødeavdelingane, veit vi at det går ut over barseltilbodet. Eg har eit spørsmål til statsråden, for det har òg vore ein diskusjon om tidleg utskriving frå sjukehus og det som fleire av representantane har tatt opp, at sjukehuset har definisjonsmakta. Eg var ikkje klar over det sjølv, men på eit debattmøte i Bergen om denne problemstillinga vart det sagt frå føretaksleiinga at når eit nytt barne- og ungdomssjukehus vert realisert, der kvinneklinikken skal inn – i dag har helseforetaket ansvar for fem dagar etter fødsel, og det forstås eg på ein måte er i ein avtale – planlegg dei at det skal gå ned frå fem til to, at kommunane skal ta over ansvaret for alle etter to dagar. Det er altså tre dagar som da vert skyvde over til kommunane, utan at kommunane får éi krone ekstra. Med tanke på kva vi gjorde med samhandlingsreforma, da flytta vi jo pengar òg da vi flytta ansvaret for tidleg utskriving osv., kunne statsråden seia noko om han kjenner til dette, om dette er noko som ein skal sjå på? Dette har jo òg med finansiering å gjera, for skal vi styrkja barseltilbodet, kan

det godt skje i kommunane, men da må kommunane òg få midlar til å klara det.

Statsråd Bent Høie [12:05:42]: Jeg takker for en god debatt. Jeg har behov for igjen å understreke det jeg sa i mitt hovedinnlegg, også for å balansere litt av inntrykket som kanskje er skapt i debatten: Norge har svært gode resultater på dette området, både for kvinnene og for barna, det er viktig at vi ikke skaper et inntrykk av det motsatte, og det er et resultat av at helsetilbudet til fødende kvinner i Norge har vært og er høyt prioritert. Det er andre pasientgrupper i helsetjenesten vår som langt fra får det samme resultatet av den behandlingen og det helsetilbudet som gis.

En annen viktig presisering gjelder en gjengivelse fra representanten Andersen om at jeg hadde sagt at problemet er stort på de største avdelingene: Det er ikke riktig at jeg sa det. I Jordmorforbundets undersøkelse beskrives det at utfordringene er størst ved de største avdelingene på kvinneklinikkene, men da må vi legge til at det selvfølgelig også er kvinneklinikkene som har et veldig høyt nivå på tilbudet som gis, og som også gir tilbud til dem som har de største utfordringene. Men når det gjelder akkurat denne problemstillingen knyttet til samtidighetsutfordringer, er det mye som tyder på at det er der de største utfordringene er, men vi har ikke store problemer på de største fødeavdelingene våre. Det er en beskrivelse som jeg ikke kan slutte meg til. Og kvaliteten, også på dette området, blir bedre på de indikatorene vi har.

Det er også viktig å bygge opp en god jordmørtjeneste i kommunene, og det er jo noe av det regjeringen og samarbeidspartiene har prioritert i statsbudsjettene, ved å bevilge mer penger til helsestasjonene i kommunene.

Når det gjelder finansieringssystemet, ser jeg at det spesielt i Bergen har vært en debatt om det. Men jeg er veldig glad for det som representanten Wilhelmsen Trøen sier om tilbakemeldingen på høringen i komiteen, for det er selvfølgelig ikke slik at en i faglige vurderinger skal legge til grunn den innsatsstyrte finansieringen i vurderingen av om man skal gi god helsehjelp eller ei. Hvis noen gjør det, er det i strid med både retningslinjer og lovverk og skal selvfølgelig ikke forekomme.

Så har vi også introdusert et element i finansieringssystemet som handler om kvalitet, nemlig kvalitetsbasert finansiering, som nå er en forsøksordning, men som på et overordnet nivå skal bidra til større oppmerksomhet om de kvalitetsindikatorene vi har.

Fortsatt går deltidsbruken i helseforetakene ned. Det er bra og vil også bidra til en bedre arbeidssituasjon for dem som jobber i sykehusene.

Presidenten: Sak nr. 3 er dermed ferdigbehandlet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da mener presidenten og sekretæren at vi har talt et riktig antall representanter for at vi skal være beslutningsdyktige, og Stortinget er dermed klar til å gå til votering.

Sak nr. 1 er allerede votert over og er vedtatt lagt ut for behandling i et senere møte. I sakene nr. 2 og 3 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 4 [12:18:13]

Referat

1. (47) Regulering av pensjoner i 2016 og pensjonisters inntektsforhold (Meld. St. 7 (2016–2017))
2. (48) Lov om lønnsnemndbehandling av arbeidstvisten mellom Akademikerne og Spekter i forbindelse med tariffoppgjøret 2016 (helseforetakene) (Prop. 10 L (2016–2017))
3. (49) Endringer i sosialtjenesteloven, folketrygdloven og enkelte andre lover (aktivitetsplikt for unge mottakere av stønad til livsopphold mv.) (Prop. 13 L (2016–2017))
Enst.: Nr. 1–3 sendes arbeids- og sosialkomiteen.
4. (50) Varig flomvern i Oповassdraget mv. (Prop. 11 S (2016–2017))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.
5. (51) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Haukeland Liadal, Svein Harberg, Geir Jørgen Bekkevold, Ib Thomsen og Rasmus Hansson om en helhetlig vurdering av museumsreformen så langt (Dokument 8:13 S (2016–2017))
Enst.: Sendes familie- og kulturkomiteen.
6. (52) Prop. 1 S Tillegg 2-5 (2016–2017) Endring av Prop. 1 S (2016–2017) Statsbudsjettet 2017
Enst.: Sendes finanskomiteen.
Budsjettkapitlene i Prop. 1 S Tillegg 2-5 (2016–2017) fordeles på rammeområder og sendes de respektive komiteer i samsvar med Stortingets vedtak om fordeling til komiteene i Innst. 1 S (2016–2017). Nye kapitler og romertall i Prop. 1 S Tillegg 2-5 (2016–2017), som ikke ble fordelt i Innst. 1 S (2016–2017), fordeles til komiteene slik:
 - (52) Prop. 1 S Tillegg 2 (2016–2017) Kap. 4356, samt romertallene II, III og IV nr. 1 og 2
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
 - (52) Prop. 1 S Tillegg 2 (2016–2017) Romertall IV nr. 3
Enst.: Sendes finanskomiteen.
 7. (53) Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021) (Prop. 12 S (2016–2017))
Enst.: Sendes justiskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for familie- og kulturkomiteen og helse- og omsorgskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.
 8. (54) Endringer i rettshjelploven (justering av egenandel og retten til fri sakførsel) (Prop. 14 L (2016–2017))
 9. (55) Endringer i rettsgebyrloven (forskriftshjemmel for justering av rettsgebyret) (Prop. 15 L (2016–2017))
Enst.: Nr. 8 og 9 sendes justiskomiteen.
 - 10.(56) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Ingebjørg Amanda Godskesen, Harald T. Nesvik, Ingerd Schou, Michael Tetzschner og Frank J. Jensen om å tillate stryking av listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg (Dokument 8:14 S (2016–2017))
Enst.: Sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
 - 11.(57) Pelsdyrnæringen (Meld. St. 8 (2016–2017))
Enst.: Sendes næringskomiteen.
 - 12.(58) Samtykke til godkjenning av protokoll av 19. mai 2016 om Montenegros tiltredelse til traktaten for det nordatlantiske område av 4. april 1949 (Prop. 16 S (2016–2017))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Presidenten: Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 12.20